

**МАТЕРІАЛИ
ІІІ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-
МЕТОДИЧНОГО СЕМІНАРУ «ЛЮДИНА / СВІТ
НА РОЗДОРІЖЖІ: ТЕХНОЛОГІЇ,
РЕСУРСИ, СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ».
ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ 4-6 травня 2023 р.**

**Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»**

**УДК 37.018.43:004(063)+378.1:62(477.54)
НТУ "ХП" (063)+378(510)(063)**

М 34

Рецензенти:

Б. Я. Пугач, д-р філос. наук, проф. (Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна);

М. В. Триняк, д-р філос. наук, проф. (Харківський Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди);

Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків, НТУ «ХП», 2023 р. 78 с.

Матеріали підготовлені до практичного семінару, який проводить кафедра філософії НТУ «ХП». Були присутні викладачі і аспіранти з університетів України, Литви, Китайської народної республіки. Тема для обговорення знайшла відгуки з боку кожного присутнього. Особливістю семінару стали виступи професорів, які окреслили можливі траєкторії розвитку сучасного світу і запропонувати бачення проблем сучасності під філософським кутом зору. Семінар став платформою для апробації дисертаційних / дипломних робіт аспірантів і магістрів.

М 34

© Дольська О. О., 2023 г.

ЗМІСТ

Biletsky Igor. THE COLLECTIVE UNCONSCIOUS ON THE CROSSROADS OF CIVILIZATIONS.....	5
Возняк В.С., Возняк С.В. МІСЦЕ «РОЗДОРІЖЖЯ» У ЛЮДСЬКОМУ БУТТІ.....	6
Возняк О.Т. ЗДАТНІСТЬ ДО ДІАЛОГУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЛЮДИНИ.....	8
Wang Dezhong. ANALYSIS OF CONTEMPORARY NETWORK CULTURE CRISIS FROM A PERSPECTIVE OF BAUDRILLARD'S POSTMODERNISM.....	10
Воронкова В.Г., Олексенко Р.І., Нікітенко В.О. ГЛОБАЛЬНА ЦИФРОВА ОСВІТА НА РОЗДОРІЖЖІ ВИКЛИКІВ, МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЗМІН.....	12
Годзь Н. Б. ВІЙНА ТА ПОВОЄННИЙ ПРОСТІР.....	15
Городиська О. М. КОНЦЕПТ РОЗДОРІЖЖЯ: ДОСВІД ЛЮДИНИ ЯК СТАН ПЕРЕХОДУ.....	19
Дишкант Т. М. СУЧАСНИЙ СВІТ У СТАНІ КРИЗИ.....	21
Дольська О. О. НАВІЩО НАМ КОНЦЕПТ КАРТИНА СВІТУ У СИТУАЦІЇ, КОЛИ РЕАЛЬНІСТЬ ШОКУЄ?.....	23
Dong Tingting. THE CONTEMPORARY VALUE OF MARX'S SOCIAL DEVELOPMENT THEORY.....	27
Zamil Rasol Mohamed. TO ASSESS THE HUMAN RESOURCE CHALLENGES IN SPORTS INDUSTRY IN IRAQ POST COVID PERIOD.....	29
Коростильов Г. Л. ВІЙСЬКОВА КАРТИНА СВІТУ: ДО ПИТАННЯ КОЦЕПТУАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ ВІЙНИ.....	31
Kalesnikovas Paulius, Svagzdiene Biruta. THE NEEDS OF EMPLOYEES IN THE MANAGEMENT OF A LEISURE ORGANIZATION.....	32
Куртий О.Я. САМОПІЗНАННЯ ЯК НЕВИЧЕРПНИЙ РЕСУРС ЛЮДИНИ.....	35
Лімонченко В. В. РЕСУРСНИЙ СТАТУС МИСТЕЦТВА.....	36
Лугова М. С. ПСИХОАНАЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ.....	39
Міщенко В. И. 3-D ПРИНТЕР: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	42
Мотенко Я. В., Шишкіна Є. К. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: У ПОШУКАХ НОВОЇ ПАРАДИГМИ.....	45
Nishant Kumar. SUSTAINABLE TOURISM IN THE HOTEL SECTOR OF LITHUANIA.....	49

Панков Г. Д. ФЕНОМЕН РОЗДОРІЖЖЯ У КОНТЕКСТІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ АНАЛІТИКИ.....	49
Потоцька Ю. І. ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ РИЗИКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	53
Разводова Т. О. СОВІСТЬ – ЯДРО МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ.....	54
Stankus Vilmantas. HUMAN RESOURCE MANAGEMENT ISSUES IN A SPORTS ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF COVID-19.....	56
Sun Wei. TECHNOLOGICAL CHANGE RESHAPES THE CONCEPT OF EDUCATIONAL DEVELOPMENT.....	57
Sun Changlong. CHINA'S WORLD VIEW.....	60
Тарароєв Я. В. ЕКОНОМІКА КАПІТАЛІЗМУ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС.....	64
Tochukwu Onyekwelu Victor. CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PRACTICES IN TOURISM SECTOR: A CASE STUDY OF TOURISM INDUSTRY IN LAGOS, NIGERIA.....	69
Trynyak M. V. PHILOSOPHICAL – ANTHROPOLOGICAL JUSTIFICATION OF THE WAYS TO OVERCOME THE POST-WAR CRISIS.....	71
Фарафонова І. А. ПОГЛЯДИ НА ФЕНОМЕН СВІДОМОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ДОСЛІДЖЕНЬ Д. ДЖ. ЧАЛМЕРСА.....	73
Sharma Anmol. ASSESSMENT OF THE ECONOMIC IMPACT OF COVID 19 ON SPORTS – A CASE OF NORTH INDIAN STATES.....	75

Igor Biletsky,
 Candidate of Philosophical Sciences
 (Ph. D in Philosophical Sciences),
 Associate Professor, Associate Professor of
 Department of Theory of Culture and
 Philosophy of Science
 V.N. Karazin University
 Kharkiv, Ukraine
biletsky-igor@i.ua
i.p.biletsky@karazin.ua

THE COLLECTIVE UNCONSCIOUS ON THE CROSSROADS OF CIVILIZATIONS

In my previous publications I proposed a viewpoint opposite in certain sense to that of S. Huntington, concerning the question on what civilizations exist in modern world. I assert that only four full-fledged civilizations can be pointed out for today. To my view, a full-fledged civilization for today may be defined as a supernational unity characterized with three base characteristics: 1) civilizational identity, 2) some original approaches and technologies (humanitarian beforehand) and 3) resources (human beforehand) necessary for realization of the latter. Four civilizations are the Western (including “daughter” North American), Muslim, Indian and Chinese.

Civilization	Western	Muslim	Indian	Chinese Identity
Identity	A European, an American	A Muslim	An Indian, a Hindu	A Chinese
Technologies	Rights and liberties, division of different branches of political power, material technique	Conditional Shariat	Caste system, Indian spiritual philosophy and practices etc.	Conditional Confucianism, Chinese spiritual and energetic practices etc.
Resources .	About 1 billion population of Europe and North America	More than 1,5 billion Muslims	More than 1 billion population of India and some neighbour countries	More than 1 billion population of China.

I mentioned “conditional Confucianism” in the according cell for China but the question arises whether we can speak of it for modern China which is a socialist state with Marxism as official ideology. Yes, of cause, if we speak of the open conscious aspect. But what is Marxism? Different theorists can interpret it in quite different way, they say of classical Marxism, western Marxism, Leninism, Maoism etc. The official version propagated in China during last years is the so-called conception of the community of common destiny for mankind that supposes a “new

framework” of international relations which would promote and improve global governance where the key role would belong to China. As the matter of fact, analyzing this conception, we can see contours of the same Confucianism broken through the prism of the traditional Chinese vision of China as the center of the world, that not democracy but the power of the most virtuous and competent etc. We may say in this sense of the conscious and unconscious aspects of the modern Chinese ideology. The bearers of the latter are representatives of the so-called “glybynni narod”, deep people, who are not engaged in active political and social discussions but live according to their used habits where distinct differentiation of relations inside and outside of own group or clan are supposed. Accordingly, persecution of welfare (obtained from business and market relations) on everyday level and non-intervention into policy on the higher political life level take place, how it was for many centuries or even millennia in China. The emperor (supreme leader) accepts the higher grace from the Heaven and then retranslates it through virtuous and competent officials onto all the country. China (中国– Zhōngguó –Central State or the State in the Center literally) is leading (or at least one of the leading) state and all barbarians must recognize it and pay homage to it.

Analogic situation can be observed in India: on the one hand a federative parliamentary state and traditional habits based on the caste system on the other. The same takes place in Muslim countries: on the one hand political systems created in accordance with Western specimens and Muslim outlook on the other. It is necessary to note in the latter case about the archetype of shadow, the Occident, the Western values and way of living play the role of the shadow here.

At last, several words about Russia. Whether Russia can pretend to the role of a separate civilization or it must be recognized the part of Occident. How sociology witnessed long before the present events, most citizens of modern Russia don’t consider themselves Europeans that means Russia can scarcely be recognized the part of Europe. On the other hand, we can see neither original technologies nor resources sufficient to compound a separate civilization. The situation isn’t unique, the same can be said of Japan, Latin America, Africa etc. But the collective unconsciousness in the Russian “deep people” contains a lot of archetypes developed from its historical pretenses onto separate civilization and universal empire, the archetypes activated by Russian propaganda during last two decades. This is the main conclusion following from the present events.

Возняк В. С.

доктор філос. н., проф.,
проф. кафедри філософії, соціології і
політології імені
професора Валерія Скотного
Дрогобицького державного
педагогічного університету

імені Івана Франка;
Дрогобич, Україна.

volim_s@ukr.net

Возняк С.В.,

канд. філос. н., доц.,
доцент кафедри філософії,
соціології і релігієзнавства

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Україна, Івано-Франківськ
stepanwozniak@gmail.com

МІСЦЕ «РОЗДОРІЖЖЯ» У ЛЮДСЬКОМУ БУТТІ

Останнім часом багато говорять про серйозні виклики, які стоять перед людиною і людством (трансгуманізм, штучний інтелект тощо), і цю ситуацію характеризують як певне «роздоріжжя». Від вибору напрямку подальшого руху залежить наше майбутнє.

Однак подібна ситуація «стратегічного вибору» не є ознакою суто нашого часу, хоча загрози людському існуванню, як ніколи раніше, реально існують. Візьму на себе сміливість стверджувати, що «перебування на роздоріжжі» не є характеристикою лише нашого сьогодення. «Роздоріжжя» весь час супроводжує як людську суспільну історію, так і особисте життя кожного індивіда.

Людська історія не постає певною широкою дорогою, тим більш – добре «накатаною». Людині сутнісно притаманна свобода, і цим все сказано. Правда, свободу навряд чи варто ототожнювати лише із традиційною «свободою вибору». Гегель стверджував, що свобода вибору є лише формальною свободою. Так, людина здатна робити свій вибір серед різних можливостей, проте людина здатна створювати нові можливості, а, по-друге, самий вибір серед наявних можливостей зумовлений як рівнем розвитку самої людини, так і дивовижною здатністю людини діяти не просто під тиском тих чи інших обставин, але й самочинно, тобто – починати новий причинний ряд.

Свобода є не просто усвідомленою і певним чином опанованою необхідністю, вона полягає у в zasadниченому на пізнанні необхідності пануванні людини над самою собою і над зовнішніми обставинами. Людина завдяки свідомості не зливається повністю зі своєю життєдіяльністю. Вона здатна робити саму свою життєдіяльність предметом волі і свідомості. Ось чому її, людини, життєдіяльність свідома. А зміна, перетворення форм, схем, образів своєї діяльності виявляється справою саме мислення. Поза серйозною працею

мислення свобода як така просто неможлива. Тоді вона редукується до елементарної сваволі, яку, як говорив Геракліт Ефеський, треба гасити швидше, ніж пожежу.

У ситуації «роздоріжжя» людина обирає не просто той чи інший шлях, вона водночас обирає свій власний образ, якому буде слідувати, в якому і яким буде жити, який буде реалізовувати. У ситуації «роздоріжжя» це видається найтяжчим і водночас – найістотнішим. І не просто обирає цей свій образ, виходячи з наявних «варіантів», але й конструює, створює, творить його. Коли створює так, як їй, людині, заманеться: на свій розсуд чи відповідно до своїх бажаннячок, тоді – біда, катастрофа. «Наконструювати» людина здатна будь що.

Ось Сьорен К'єркегор стверджував: совість не знає вибору. Сказано точно. Проте й тут «роздоріжжя»: людина може вибирати – вчиняти за совістю чи робити інакше, під тиском обставин і приватних інтересів. А «вчиняти за совістю» теж не так просто: людина навчилася «домовлятися» зі своєю совістю. Совість – це голос чогось вищого за мене в самому мені. А чи той голос я прийняв за «голос вищого»? А якщо я помилився? Що ж робити? І тут думати треба, сумніватись. Чому віддати перевагу – серцю чи розуму? Алгоритму відповіді немає і бути не може. Совість – не схема, не алгоритм. Включати ум так чи інакше треба. А який «ум» саме – розсудок чи розум? І до якого серця прислухатись тут треба? Отже, за будь яких обставин вчинок по совісті потребує найсерйозніших роздумів, входження у «ситуацію ума».

Остаточне «роздоріжжя» людського буття – бути зі Христом чи якимось інакше. Проте варіант «бути зі Христом» не є широкою второваною дорогою. Це – вузький шлях, майже стежка, де кожен крок повинен бути вивірений не тільки на вірність принципам, але і на вірність самих принципів. І постійна готовність бути гнаним у світі цьому. І постійне розуміння слів Христа – «Я переміг світ».

Таким чином, «роздоріжжя» є не просто випадком у людському бутті. Воно супроводжує усе людське життя і складає найістотніший та водночас найскладніший вимір його. Саме на «роздоріжжі» буття випробовує нас на міцність і справжність. На готовність бути на Хресті. Разом зі Спасителем нашим.

Возняк О. Т.

канд. філос. н., доц.,
доцент кафедри філософії,
соціології і релігієзнавства

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна.
oresta.voznyak@gmail.com

ЗДАТНІСТЬ ДО ДІАЛОГУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЛЮДИНИ

Здатність до діалогу, на наш погляд, виявляється сутнісною характеристикою людини. Не варто уявляти собі ситуацію таким чином, що людина спочатку виникає як монологічна істота, яка згодом з певною необхідністю стає схильною та здатною до діалогу. Людина з самого початку є спілкувальною істотою. Немає і бути не може жодного «Я» до зустрічі з «ти». Породжувальною основою власне людського буття є звертання своєї суб'єктивності до суб'єктивності інших (і тим самим – до самої себе) у пошуках злагоди, співчуття, співрозуміння, співдії.

У межах діалогічної традиції у філософії будь-що існуюче у своєму справжньому існуванні не є самодостатньо-автономним, ізольовано-самотнім, тому що світ просякнтий взаємозалежністю і глибинною співпричетністю усього усім, що, власне, фіксується поняттям «всеєдність».

Людина є принципово відкритою істотою. У багатьох дослідженнях з філософії діалогу акцентується увага на відкритості та незавершеності людини як діалогічної істоти, на необхідності для реалізації ситуації діалогу знаходитись на позамежевому «між», що відкриває нові можливості для усунення догматизму мислення. М. Бубер зазначає: «Там, де між людьми встановилась відкритість, хай навіть не у словах, прозвучало священне слово діалогу» [1, с. 96]. І далі: «До його сутності відноситься немов би ще деякий внутрішній елемент спілкування. У свої вищі моменти діалог виходить і за ці межі. Він здійснюється поза змістом, який повідомляється або є доступним повідомленню, навіть самим особистісним за своїм характером, і все-таки не у вигляді “містичного”, а у повному смислі фактичного, що перебуває у спільному світі людей і у конкретній часовій послідовності подій» [там само].

Філософія діалогу постає парадигмою нового типу рефлексії, де Інший сприймається як Ти, причому і не як віддзеркалення та двійництво, і не як розгортання себе як Іншого. Відкритість Іншому передбачає сприйняття його як повноцінного суб'єкта і принципову відмову від самоствердження та своє-центризму.

Усі догмати та таїнства християнства відверто діалогічні, про що достатньо переконливо стверджено у творах отців церкви.

Головною умовою здійснення діалогу є відмова від попереднього монопольного володіння істиною, хоча, своєю чергою, відмова від пошуків істини позбавляє діалог смислу.

Перестати чути тільки самого себе і намагатись почути і, відповідно, зрозуміти іншого – ось заперука здійснення історичного поступу без всіляких антагонізмів.

Людина не є одвічно егоїстичною істотою – такою її зробили ситуація панування приватної власності, відчуження. Людина здатна ставати іншою, власне людяною, але лише по мірі розгортання діалогу. Здатність до діалогу, за такого розуміння, постає способом подолання людиною свого відпалого від Бога стану, своєї гріховної природи. Саме тому здатність до діалогу постає змістовним, дуже важливим ресурсом сучасної людини, причому ресурсом у повному смислі слова стратегічним.

Література:

1. Мартін Бубер. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. - 272 с.

Dezhong Wang,
Postgraduate student
of the department of philosophy
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine
Deputy director, International Exchange
& Cooperation Department,
Jiamusi University,
Jiamusi, P.R. China.
wscwdz@126.com

ANALYSIS OF CONTEMPORARY NETWORK CULTURE CRISIS FROM A PERSPECTIVE OF BAUDRILLARD'S POSTMODERNISM

As man creates the network, and accustom to the SNS, the network culture gradually generated. When everything can be edited or simulated, world lost its reality. It would trigger a culture crisis, finally becoming a man's crisis.

Main part. Network culture is generated for the progress of the new media. Nowadays, people accustomed to communicating or sharing via network, and SNS (Facebook, TikTok, MSN, WeChat, etc.) has constructed a virtual community. Man extends himself to the virtual space, realizing virtual living. However, network culture is deconstructing the reality with radical simulacra. It triggers culture crisis in the era of media.

Baudrillard believed that cyberspace is a “hyper-real” world, and information expand infinitely. “As people are addicted in the various information, they would lose the pursuit for

significant meaning. This phenomenon of information meaningless shall bring a critical culture crisis.” (Gao, D. S., 2007)

Once Baudrillard, J. (2001) said “the gulf war never happened”, “the war that people see is the edited information by digital media. In our living world, symbols make reality disappear and cover it disappear. Hyper-real makes cognition of the world in vain. Because all the objects were distorted, manipulated and encoded before coming to us, they have lost reliability. The public has been immersed in a symbolic world and without it awareness”.

In network, everything is controlled by symbol, man’s emotion and humanistic care become the symbol stream. Network world is a “cool world”, “in information society, all are for the service, but that service is provided by electronic devices, the service passion always connects simulation, which is the consequence of the symbol operation. Because the services simulated by electronic media are hypocritical and fake, then the cool world is constructed gradually,” (Zhu, Y., 2015)

Network culture brings fatal consequences to artistic aesthetics. The implosion eliminates the boundary between aesthetics and daily life, making art mediocre. The virtuality of the hyper-real society has also made art virtualized, and the creation and evaluation of art have deviated from aesthetic purposes and are measured by commerce. In the information society, “art has become an infinite reproduction. On the one hand, it has accelerated the dissemination of art, and on the other hand, the popularization and marketization of art have also led to the loss of its original humanistic value, which is the end of art.” (Baudrillard, J., 2001)

Conclusion. Network culture is the man’s creation, on the one hand, it demonstrated the rational power of man, making it possible for man to achieve freedom. On the other hand, man also lost because of network culture. The simulacra of the network are dissolving reality. When individuals indulge in the Internet, it would trigger a serious cultural crisis, and this crisis will eventually become a man’s crisis. It is worth for us to concern.

Keywords: Network culture, symbolization, implosion, simulation, man.

References:

- Gao, D. S. (2007). The Moral Consequences of Physical Recession. Educational Research and Experiments. Pp. 5-11.
- Baudrillard, J. (2001): Simulacra and Simulation cited from Jean Baudrillard Selected Writings. California: Stanford University Press, 169 p.
- Zhu, Y. (2015). digital culture crisis. Yuhua, pp. 26-31.
- Baudrillard, J. (2001). consumer society (trans, Liu, C. F., Quan, Z. G.). Nanjing: Nanjing University Press. 132 p.

Воронкова В.Г.,
доктор філос. н., проф.,
проф. кафедри управління та адміністрування,
Інженерний навчально-науковий
інститут ім. Ю.М.Потебні
Запорізького національного університету,
Запоріжжя, Україна.

Олексенко Р.І.,
доктор філос. н., проф.,
проф. кафедри менеджменту та
публічного адміністрування,
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного,
Запоріжжя, Україна.

Нікітенко В.О.,
доктор філос. н., проф.,
проф. кафедри управління та адміністрування,
Інженерний навчально-науковий
інститут ім. Ю.М.Потебні
Запорізького національного університету,
Запоріжжя, Україна.
roman.xdsl@ukr.net

ГЛОБАЛЬНА ЦИФРОВА ОСВІТА НА РОЗДОРІЖЖІ ВИКЛИКІВ, МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЗМІН

Актуальність сприяння цифровій трансформації освіти, яка знаходиться на роздоріжжі викликів, можливостей та змін, є важливим кроком до впровадження стратегії цифровізації та інновацій. Глобальна цифрова освіта націлена на те, щоб просувати стратегічні дії з цифровізації національної освіти, будувати та ефективно використовувати національну платформу цифрової освіти для державних послуг, докладати зусиль в обміні та співпраці, сприяти інтелектуальній модернізації, інтеграції та побудови «суспільства, що навчається». Цифрові технології змінять майбутнє вищої освіти, значно підвищуючи ефективність навчання та результати підготовки фахівців. Кожен глобальний розвиток та інновації в науці та техніці впливають на освіту, змінюючи методи, технології, інструменти викладання. Цифрові технології входять в освіту, формують ціннісні орієнтації та дають хорошу можливість для підготовки висококваліфікованих фахівців. Ефективне використання технологій є важливим кроком до інклюзивного та високоякісного змішаного онлайн-навчання. Цифрова освіта має бути більш справедливою, інклюзивною та якіснішою. Крім того, цифрові технології, включаючи інформатику та штучний інтелект, дозволяють познайомитися учням з цифровими технологіями з середньої школи. Цифрові технології

характеризуються взаємозв'язком, миттєвою ефективністю та динамічним обміном, вони можуть сприяти подоланню часових і просторових обмежень, поширенню та обміну між країнами та освітніми закладами. Якість освіти - це рятівний круг освіти, а цифрові технології - це сходи для підвищення якості освіти. Розвиток цифрової освіти може збагатити застосування таких сценаріїв, як розумні класи, адаптивне навчання, інтелектуальна діагностика умов навчання. Розумне оцінювання в класі та сприяння онлайн-освіті вимагає інтеграції та взаємодії, вдосконаленню методів навчання, посиленню креативності [1]. Сьогодні глобальна цифрова освіта стикається з серйозними викликами та можливостями, для чого слід повною мірою використати силу цифрової трансформації, посилити діалог і обміни, поглибити наукове міжнародне співробітництво. Сприяння цифровій трансформації освіти є загальною тенденцією, потребою у розвитку та напрямком сучасних реформ. Освіта є важливою стратегічною підтримкою оцифрування та єдиним способом побудувати сильну освітню парадигму.

В епоху цифрових технологій перед обличчям технологічного прискорення людського суспільства, слід дати можливість цифровізації в освіті та усвідомити майбутнє освіти, щоб краще служити цифровізації освіти. У певному сенсі історія людства є історією технологій, технології продовжують створювати людське суспільство і користуються дивідендами технологій. Сьогодні цифрові технології спричиняють глибокі соціальні зміни, зокрема, такі, як квантове обчислення, редагування генів і штучний інтелект, робототехніка та нанотехнології мають далекосяжний вплив на людське суспільство. Під час пандемії COVID-19 людство побачило велику силу цифрових технологій в освіті, великі дані та алгоритми продовжують включатися в освітні процеси. Багато передових біотехнологій та інтелектуальних технологій, що становлять високий ризик, ведуть до невизначеного майбутнього. У той же час знову виникли такі проблеми, як «цифрова бідність» і «цифровий розрив». Освіта також стикається з багатьма ризиками, користуючись перевагами технологій, певною мірою вона стає предметним «привидом», який «блукає» в цифровому просторі.

З огляду на технічну реконструкцію онтологічних умов, освіта повинна відповідати вимогам людського існування в цифрову епоху. Сучасні технології глибоко вплинули на фізичну і навіть психологічну структуру сучасних дітей. Перед обличчям експоненціального розвитку штучного інтелекту, професійна орієнтація традиційних учителів також опинилася під серйозною загрозою. Науково-технічний прогрес значно підвищує продуктивність праці та підштовхує людське суспільство до нового етапу. Як приклад, ChatGPT являє собою великий прорив у технології штучного інтелекту, відображає еволюцію нового витка технологічної революції, здатність оптимізувати освіту за допомогою цієї технології. ChatGPT може надати певну підтримку освітній практиці та розвитку завдяки сильним

комплексним функціям і перевагам простоти використання. ChatGPT може бути помічником у транзакціях для вчителів, може обробляти розмови природною мовою та генерувати різні тексти, допомагати вчителям у стандартних і повторюваних завданнях, таких як пошук знань, створення багатотипного тексту та виправлення домашніх завдань.

У той же час з розвитком цієї технології слід поводитися спокійно та належним чином, щоб забезпечити підтримку для викладання і навчання студентів. Ми розуміємо, що лише збільшуючи перевагу «людини» як такої, ми можемо перемогти в майбутній конкуренції «людина-машина». Статус-кво знань у епоху цифрових технологій породжує багато проблем. Для того, щоб ефективно змінити ситуацію зі знаннями та загальні сумніви, породжені освітою, освіта повинна відновлювати цілісність знань і сприяти виробництву знань. У зв'язку з появою нових викликів і можливостей розвитку освіта має відповідати вимогам часу до грамотності, культивувати цифрову грамотність як важливе завдання сучасної освіти. Цифрова грамотність означає не лише достатні оперативні знання, а й нормативну базу, яка є поєднанням знань і етики, а цифрова етика особливо важлива для сьогодення та майбутнього, де співіснують фізичне та віртуальне. Освіта має змінити традиційний погляд на простір, звернути увагу на побудову цифрового простору освіти, формувати інтелектуальну освіту.

Глобальна освітня концепція оновлюється та розвивається на основі цифрових технологій: 1) освіта для всіх і освіти впродовж життя; 2) суспільство, що навчається, де «кожен може вчитися у будь-який час»; 3) інтелектуальна, розумна smart-освіта; 4) stem-освіта. У відповідь на розвиток інформаційних технологій освітні установи повинні будувати мережеву, цифрову, персоналізовану систему освіти протягом усього життя. Наразі платформа для вищої освіти активно досліджується з точки зору розширення сценаріїв застосування терміналів, посилення функцій взаємодії платформи, підтримки використання кількох терміналів, обслуговування сценаріїв застосування. Тому слід розробляти платформу великих даних, яка може відстежувати та аналізувати використання даних, щоб цілеспрямовано покращувати якість і ефективність навчальних ресурсів для навчання. Слід сприяти упровадженню STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика), активно заохочуючи школи прийняти міжнавчальну модель організації відповідної освіти. Керівництво університетів повинно приділяти увагу упровадженню цифрових інновацій та технологій та їх застосуванню, належним чином розвивати інтерес та формувати творчі здібності та навички для вирішення глобальних проблем. Цифровізація є однією з найбільш певних глобальних тенденцій наступного десятиліття, тому слід сприяти розвитку креативного мислення та інтересу до інновацій та нових технологій, сприяючи синергії розширення нових освітніх парадигм, теорій, концепцій, моделей. Глобальна цифрова освіта

на роздоріжжі викликів, можливостей та змін повинна йти від теорії до технологій і бізнесу, що приведе до «нової екології» освіти та формуванню високоякісного людського капіталу [2].

Література:

1. Nikitenko Vitalina, Voronkova Valentyna, Oleksenko Roman. Andriukaitiene Regina, Liudmyla Holovii. Education as a factor of cognitive society development in the conditions of digital transformation. Revista de la universidad del zulia. Vol. 13 Núm. 38 (2022): Revista de la Universidad del Zulia, Vol. 13, Núm. 38, Septiembre^a época. Año 13N^o 38, 2022. Pp. 680-695.
2. Buhaichuk Oksana Nikitenko Vitalina Voronkova Valentyna. Formation of a digital education model in terms of the digital economy (based on the example of EU countries). Baltic Journal of Economic Studies, Volume 9 Number 1. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023, 204 pages.P.53-60.

Годзь Н.Б.
 докт, філос., наук, доцент,
 професор кафедри філософії
 Національного технічного університету
 «Харківський політехнічний інститут»,
 Харків, Україна
natasha43-23@ukr.net

ВІЙНА ТА ПОВОЄННИЙ ПРОСТІР

Світ, який нас оточує, насичений подіями і відповідно, низкою змін. За допомогою мови людина навчилася описувати світ матеріальних, природних явищ і світ нематеріальних, духовних феноменів. Аналіз, синтез знань удосконалюється за допомогою постійної систематизації і створенню опису та характеристик складових природної та людської, на разі і соціальної реальності. Філософський аналіз буття людини та суспільства доводить вкотре необхідність повного аналізу феномену війни та миру, оскільки загальна структура їх є досить складною у взаємопов'язаню. Недаремно такі метафори як «передчуття війни» здавна присутні і як і у філософській есеїстиці, так і публіцистичних та творах культурологічного напрямку. Історія людства подає приклад локальних та світових різновидів війни і їх специфіка і різновиди цим не обмежуються. Для нас надзвичайно важливим є звернути увагу дослідників і читачів на той факт, що війну слід розглядати як такий соціально-економічний феномен, який має попередній стан, в якому і виникає конфлікт, який, до речі, може існувати досить довготривалий час існування без загального загострення. Сам початок військового конфлікту і історія доводить, що війна може починатися не лише та

не тільки обов'язково з озброєного вторгнення (приклад економічні війни та ще низка інших їх видів без використання зброї). Вихід з активної стадії війни також різноманітний, але офіційно і юридично війна має традиції закінчення і, відповідно переходу суспільств воюючих держав (і не лише) у стан який ми в цих матеріалах умовно назовемо «повоєнний простір».

Головним для розгляду стану, в якому зараз знаходиться насамперед Україна є необхідність розуміння, аналізу та, відповідно, вербалізації низки ситуацій та явищ, серед яких і моделювання та проектування можливих варіантів економічного та наукового, соціального майбутнього. Саме цей феномен розуміння та моделювання прогностично-футурологічного простору повоєння під час ведення війни обговорювався нами на одній з попередніх конференцій [3]. З.В. Валіулліна, писала, що «Емпіричним у війні є основа теорії військового мистецтва. Обидва ці види дослідження сутності війни – емпіричний і теоретичний – органічно взаємопов'язані між собою. Зокрема, емпіричні дослідження дозволяли виявляти нові дані спостереження та експерименту, стимулювавши розвиток теорії війни, сприяючи виявленню її застарілих елементів та вносячи в неї щось новітнє» [1]. Сучасний стан війни перетнувши межу гібридної стадії і перейшовши в її активний простір не закреслює як питання розуміння різноманітності характеристик війн як таких, і, водночас не закреслює необхідності відповідно до типів війни, яка відбувається та розгортається урахування цих факторів в економічній, соціальній, демографічній сферах, та, відповідно врахування екологічних питань, які тим чи іншим чином постають внаслідок цього після закінчення війни. Нагадаємо лише, що та ж автор розглядаючи концепції війни писала, що можливо вивести сім основних видів війни, які хоча і ведуться за низкою певних різноманітних ознак, але першим використовувати при описі є нагода критерій ефективності. До класифікаційної схеми З.В. Валіулліна вносить такі види, як; «1) класичну техногенно-силову війну; 2) економічну війну; 3) неоголошений геноцид проти населення держави суперника; 4) організаційну війну (імплантацію в національно державне тіло супротивної сторони чужорідних або відкрито ворожих організаційних форм – від невластивих органів влади до найрізноманітніших фондів); 5) інформаційну війну; 6) хронологічну війну (довільну, проте вигідну для замовника інтерпретацію історичного минулого «незручної» країни, постійну маніпуляцію історичними фактами на власну користь); 7) духовну війну як цілеспрямоване нав'язування згубних цінностей тим народам або державам, яких потрібно підкорити» [1].

Г. Вольтерс запропонував до розгляду в контексті філософів передвоєнного простору початку ХХ сторіччя такі імена, як Р. Карнап, М. Шлік, О. Нейрат, Г. Райхенбах і Г. Дінглер. Як він вважає, хоча вони і мали певні відмінності в оцінці та сприйнятті війни, все ж вона

була темою їх досліджень. Пізніший філософ науки Генріх Шольц на думку Г. Вольтерса також окрім того, що був богословом під час війни, на його думкою був чи не єдиним пропагандистом війни [6]. Для нас цікавим є висновок Вольтерса, що більшість з названих та досліджених ним цих філософів на початок другої світової найстаршим досягла лише 32 річного віку, що могло впливати через вік та досвід відповідно на їх висновки та захоплення при аналізі тогочасного передвоєнного світу. Саме вік на його думку впливав на захоплення при описі та дослідження ці філософів феномену війни.

Слід звернути увагу на висновок, який зроблено І.О. Панафідіним, він писав що «чим більшого розвитку набуває технологічний аспект культури, тим більш жорстокими і жахливими за наслідками стають війни. Особливо яскраво дану тезу ілюструють війни епохи науково-технічного прогресу та науково-технічної революції, які за своїми характеристиками перетворюються на т. зв. тотальні війни. Йдеться про те, що Перша і Друга світові війни проводились не тільки на основі всезагальної мобілізації та воєнно-технічних ноу-хау, але й застосування усіх можливих засобів і способів масового знищення збройних сил і цивільного населення супротивника (на відміну від війн попередніх епох, коли головний акцент робився на збройній боротьбі саме між арміями ворогуючих держав)» [4, с. 161]. Розглядаючи теорію війни він наводить праці Клаузевіца, який «належить до такої традиції в осмисленні феномену війни, як політичний реалізм. У цілому можна стверджувати, що останній переважав в історії філософії над іншими підходами, як-то пацифізмом та мілітаризмом. Суть політичного реалізму, представниками якого в різні часи були Фукідід, Н. Макіавеллі, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Г. Моргентау, Р. Арон та ін., зводиться до ідеї, згідно з якою інтереси держави визнаються найвищою цінністю, а тому вести чи не вести війну — це формальне право кожної окремої держави. Причому наголошується на тому, що головним мотивом ведення війни або відмови від неї є практична вигода, яку може в принципі отримати ця держава» [4, с.164]. .

Тим не менш, враховуючи опис війни як такої, не менш важливим але малодослідженим є феномен опису повоєння, яке, як ми вважаємо має можливість бути проаналізованим вже на тлі військових дій. Для нас цікавим в першу чергу є не тільки моделі повоєнного простору воюючих сторін (до речі, модель майбутнього у країні агресора завжди розроблятися починається до початку військових відкритих операцій на відміну від країни, на яку напали). Повоєнний простір та його варіанти прогностично моделюються і іншими країнами світу. В такому моделюванні присутні і ідеологічні, і економічні питання. Спільна дія мотивує людей до перемоги. Саме тому пишуть про роль мистецтва у війні [5], саме тому ми створили відповідну працю, якою намагалися поєднати розірване війною відчуття єдності світу за допомогою філософської та художньої есеїстики [2].

Висновки:

Прогностика, як і сама футурологія активно присутні у всіх описаних нами стадіях спільнот і держав – тобто у просторі миру, стадіях передвоєнних, війни і повоєння. Та важливо звернути увагу, що ще у першій стадії державами плануються варіанти повоєнного світу та повоєнного розвитку. Слід ширше розглядати у всіх верствах населення країни питання майбутнього держави вже зараз, в просторі війни. Не буває такої ситуації окресленого розділення на «зараз» і «потім». Все життя на всіх ланках поєднано на зв'язок сьогоднішніх планів, сьогоднішньої праці і майбутнього. Посівна фактом самої себе має на увазі і збір урожаю (принаймні, можливість і, відповідно потребу планування відповідних робіт та матеріально-технічної бази). Навчання та відповідно праця шкіл та вузів планується навіть під час війни тим же плануванням заходів на наступний семестр або навчальний рік... тощо. Ми мусимо активно звертати увагу на той факт, що планування повоєнного простору в максимально широких аспектах почало відбуватися з практично з перших днів, коли Україна почала захищатися не лише у другій активній фазі з 24 лютого 2023 року, але й починаючи з 30 листопада 2013 року. Війна та бачення повоєння дуже міцно пов'язані між собою, але слід розрізняти планування, прогностику та футурологічні дослідження повоєння як феномену можливого майбутнього (і яке постійнокорегується в залежності від наслідків бойових дій та отриманих в наслідок цього втрат) і повоєння як певного проміжку часу після війни. Мабуть, слід буде більш детально окреслити їх відмінності. Як і дати їм більш точні характеристики та удосконалити самі поняття.

Література:

1. Валіулліна З.В. Військова теорія К. Клаузевіца в теоретичному дискурсі / З.В. Валіулліна // Ефективна економіка № 11, 2017р. Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5881>
2. Годзь Н.Б. Це було ще до війни: місто Харків, я і ми. А тепер війна-війна і на скронях сивина ... [Текст]: Монографія. Харків: Майдан, 2023 р.- 172 с.
3. Годзь Наталія Стандарти та традиції у науковій комунікації під час війни та повоєнного простору (культурологічний та екологічний аспект). *Острозькі культурологічні читання: матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (м. Острог, 31 березня 2023 р.). Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2023. С. 35-37.
4. Панафідін І.О. Ідея війни та проблема її трансформації. *Актуальні проблеми духовності* https://drive.google.com/file/d/1YaR6d5UAFpxJq3Dyk-_XlWrS8QdJ0LZ/view
5. Роль мистецтва в розмові про війну... Електронний ресурс: режим доступу: <https://www.publicsphere.eu/2022/06/%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C-%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%B2-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83/?lang=uk>
6. Gereon WOLTERS ML (Konstanz) Wissenschaftsphilosophen im Krieg – Impromptus Erschienen in: "Krieg der Gelehrten" und die Welt der Akademien 1914-1924 / Eckart, Wolfgang U.; Godel, Rainer (Hrsg.). - 1. Auflage. - Stuttgart : Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2016.

(Acta Historica Leopoldina ; 68). S. 147-164.
<https://www.leopoldina.org/publikationen/detailansicht/publication/krieg-der-gelehrten-und-die-welt-der-akademien-1914-1924/>

Городиська О. М.,
канд. філос. н., доц.,
доцент кафедри філософії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків. Україна.
olgagorod241@gmail.com

КОНЦЕПТ РОЗДОРІЖЖЯ: ДОСВІД ЛЮДИНИ ЯК СТАН ПЕРЕХОДУ

Сучасний світ можна сміливо назвати багатовимірним роздоріжжям, переходом, що затягнувся, тривалим трансформаційним досвідом, який принципово не може бути завершений. Вивчаючи концепт роздоріжжя, необхідно підкреслити, власне, перехідний, трансформаційний потенціал таких явищ, які окреслюють та визначають поле роздоріжжя, особливо якщо мова йде про осмислення життя людини, а отже краще розуміти природу подій, що трансформують. Перетворююча подія як технічний термін може бути визначена як щось таке, що відбувається в реальному житті (байдуже – то для окремої людини, групи людей або для всього людства) і що раптово ставить під сумнів і навіть скасовує впевненість, яка раніше вважалась сама собою зрозумілою, змушуючи людей, які занурені у цей кризовий стан, подумати про свій досвід, навіть про все своє життя, потенційно змінюючи не тільки їхній спосіб життя, але і їхню особистість. Отже для вичерпного вивчення процесу переходу необхідно підкреслити, що одним з ключових завдань філософії має бути розуміння досвіду людини і його структури.

При цьому однією з особливостей в розумінні досвіду людини, зокрема, у стані перетворення, є неможливість зведення його фіксування до класичних, раціоналістично побудованих понять, оскільки класичний погляд, найперше, прямує до відстоювання впорядкованості; тим часом як досвід (experience) часто не піддається впорядкуванню, радше лише опису, але у не зовсім традиційних для філософії термінах. Наприклад, життя в інтерпретації Канта можна було б описати як героїчну боротьбу за встановлення порядку в хаосі або, ще краще, як спробу зафіксувати людське мислення та поведінку в належних межах. Отже тут виникає проблема із фіксуванням рухливого досвіду, тим більше, коли мова йде про граничний досвід переходу або ж про досвід переживання перетворюючих подій. З

точки зору Канта, власне досвід, переживання і є певним хаосом, що потребує порядку, і це проблематизує коректне фіксування цього досвіду у суто раціоналістичних формах. Можна сміливо стверджувати, що Кант був певною мірою неправий, коли наполягав на хаотичності переживань, але, вочевидь, справедливим було б зазначити принципову неможливість для самої людини прямувати суто логічним шляхом при потраплянні у ситуацію переходу, у поле роздоріжжя.

Цілком зрозуміло, що люди, які потрапили в граничну ситуацію, не можуть слідувати своїм «раціональним інтересам» з двох причин: по-перше, тому що структура, на якій базувалася «об'єктивна» раціональність, зникла; і, по-друге, тому що стресовий, емоційний характер порогової кризи (*liminal crisis*) перешкоджає ясному мисленню. Тут варто звернутися до суто антропологічної термінології, яка при цьому може бути використана для фіксування усіх складових, сходинок досвіду людини. Відштовхуючись від ідей Арнольда Ван Геннепа, які потім розвивав Віктор Тернер, будь-який трансформаційним досвід, а отже перехід, можна розглядати у термінах обрядів переходу через життєві цикли, характерних для більш традиційних суспільств. Тож такий досвід починається з відділення, продовжується самим переходом, що включає справжнє або уявне випробування, і завершується перекомпануванням, тобто новим поєднанням, святкуванням успішного завершення переходу. Середній етап тут має на увазі фактичне проходження порога, який визначає кордон між двома фазами, і для характеристики цього відрізка переходу було навіть сформовано термін «лімінальність» (*liminality*). Його було взято напряду від латинського «*limen*» (пори́г), й означає він просто ситуацію, в якій для полегшення «проходження» ритуально та тимчасово було знято всі обмеження. В цій ситуації людина опиняється у полі абсолютної невизначеності будь-чого, буквально – на роздоріжжі; але за відсутності будь-яких усталених форм людині часто дуже складно зрозуміти, власне, подальший крок, саме тому Арпад Сакольчаї запропонував для розуміння процесу подолання подібної порогової кризи концепти таких її складових, як імітація, трикстер, схизмогенез: імітація дозволяє уподібнюватися до чогось або когось, що може бути зразком у період формування нового; трикстер може бути певним зразком, якому наслідує людина у перехідному статусі (оскільки трикстер практично не задіяний емоційно у процесі переходу, що піднімає його над ситуацією і робить певним провідником у перетворюючих подіях); схизмогенез остаточно змінює поведінку і характер життя людини через попередні трансформації і досвід взаємодії з інакшим. Після цього можна говорити про затвердження певного нового порядку, коли для людини, яка набула досвід переходу порогу, роздоріжжя, виникають нові усталеності та визначення.

Безумовно, усі наведені концепти та поняття потребують спеціального вивчення. Особливо це стосується тих конкретних механізмів та матеріальних і символічних форм, які могли б переконливо маніфестувати актуальність та доцільність використання запропонованого підходу. Проте можна впевнено стверджувати, що досвід і означає, власне, що попередні визначеності дійсно зникають, що людина входить до делікатного, плинного, пластичного стану трансформації, переходу, подолання індивідуального роздоріжжя; отже використання термінів обряду переходу видається цілком релевантним рішенням складної проблеми розуміння досвіду людини.

Дишкант Т. М.,
канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри філософії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна
tatdysh@i.ua

СУЧАСНИЙ СВІТ У СТАНІ КРИЗИ

Англійський філософ та політичний теоретик Марк Фішер у своїй відомій книзі «Капіталістичний реалізм» стверджував, що легше уявити кінець світу, ніж кінець капіталізму. Після перемоги західного світу в холодній війні капіталізм з гордістю позиціонує себе єдиною реалістичною політекономічною системою. Однак цій системі притаманні дуже глибокі системні протиріччя, що загрожують глобальною кризою як їй самій, так і світовій, в який ця система вкорінена. Ф. Бродель як основну умову існування капіталізму називав життєздатну і прогресуючу ринкову економіку. І він же наголошував на радикальному «розведенні» категорії *ринку*, з одного боку, і *капіталізму* – з іншого. Основний ринковий механізм регулювання – принцип еквівалентності – неможливий у капіталістичній системі. Основний закон капіталізму - закон максимального прибутку. Максимум прибутку дає монополізація. Це означає, що при сучасному виробництві реальні ринки все далі відходять від тих особливостей, які дозволяли характеризувати їх як відкриті та конкурентні. Сучасні корпорації мають можливість призначати ціни, а не дозволяти ринку встановлювати їх стихійно. Є підстави вважати що, якщо надати ринку повну свободу, він перероджується в олігополію, вбиваючи цим і конкуренцію, і себе, але дозволяючи деяким учасникам ринкових процесів концентрувати у руках величезні капітали. Великі статки – це джерело великої влади. Отже, капіталізм, як стверджує Валлерстайн, – це протиприродне

змішання економіки та політики, де політика грає дедалі більшу роль, доки не перетворить економіку на своє слухняне знаряддя.

Межі розширювальних тенденцій капіталізму - межі світу в цілому, на які він виходить, руйнуючи принагідно територіальні та соціально-економічні межі локально-національних ринків. За великим рахунком, можна стверджувати, що так звана сучасна глобалізація представляє насправді вестернізацію, західний капіталізм, що переріс національно-державні рамки. Що далі?

Процес розвитку здійснюється через встановлення антитези до тези з наступним зняттям протиріч у синтезі. У ході історичного розвитку можливим виявився синтез ідеалів античності (спрямованість до самовдосконалення - калокагатія) та середньовіччя (присвячення себе вищому початку), що яскраво виявилось в епоху Відродження. Протистояння науки і релігії в епоху Просвітництва було подолано можливістю їх гармонійного співіснування, чудово відображеного, наприклад, у працях Г. Спенсера. Подібні приклади давали надію багатьом мислителям, таким, як Дж. Гелбрейт, У. Ростоу, П. Сорокін, Ж. Фурастьє та ін. на здійснення конвергенції капіталізму і соціалізму. Натомість капіталістична система поглинула соціалізм, вигравши час, продовживши своє існування, незважаючи на зростаючі внутрішні протиріччя. Чому ж не відбулася конвергенція? Можна припустити, що зближує Ідея, вона є фактором, що солідаризує. Але в сучасному капіталістичному світі оголошується підозра будь-якому метанарративу. Капіталізм повністю перебуває у сфері матеріальних інтересів, що супроводжується процесом винищення смислових цінностей. «Анімізм одухотворив річ, індустріалізм уречевлює душі. Економічним апаратом вже автоматично, ще до тотального планування, товари наділяються цінностями, що розпоряджаються поведінкою людей» [1].

Ніщо так яскраво не демонструє той факт, що людина/світ перебувають у стані невизначеності, тобто на роздоріжжі, як використання у літературі філософського, соціологічного, політологічного характеру приставок «пост» і «транс» (постсучасність, посткапіталізм, трансгуманізм, транснаціональний і т. і.). Ці «пост» та «транс» густим туманом огортають бачення майбутнього. Капіталізму іманентно властиво заперечення новизни. Тому так часто озвучуваний висновок про «кінець історії» - це лише констатація того, що система капіталізму досягла своєї межі. Що знаходиться за цією межею, до чого приведе хаос, викликаний системними протиріччями капіталізму, уявити практично неможливо: чи це буде загибель цивілізації, чи народження нового порядку? Людина / світ зараз перебувають на межі буття та небуття.

Література:

1. Горкгаймер М., Адорно Т. В. Діалектика Просвітництва. Філософські фрагменти [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1nqQ3VkbftMw9FDkx9QXPjKjSfnOCZJtFVifkpgprLo/edit?hgd=1>

Дольська О. О.,
доктор філос. н., проф.,
професор кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна.
dolska2016@gmail.com

НАВІЩО НАМ КОНЦЕПТ КАРТИНА СВІТУ У СИТУАЦІЇ, КОЛИ РЕАЛЬНІСТЬ ШОКУЄ?

Образ світу, картина світу – це завжди процес реалізації мови, думок, інтелекту, емоційного настрою. Поясненням цього є твердження про те, що для людини Всесвіт, як і його оточення, завжди має визначну структурну характеристику, а топологічний опис реального та реальності завжди вимагає такого оформлення, де можливі життя, пізнання, присутність, мислення. Філософія не просто сформувала дискурс сприйняття світу, вона оформила Всесвіт в якості імунної системи, за рахунок якої можливе не тільки формування думки (і філософського гатунку, і повсякденного), але і життя людини (і, як слідство, відточеного розуміння людяності в її загальному значенні).

П. Слотердаjk, розмірковуючи над питанням онтологічного оформлення Світу, звернувся до сферичної антропології і прийшов до висновку: світ структурувався більш ніж три тисячоліття як образ сфери. Що давала людині така метафора? Сфера, куля, шар задавала нормативність, яка формувалась природним шляхом за рахунок, перш за все, світовідчуття, а вже потім світорозуміння. Буття-в-світі означало буття-в-сфері. Ментальне світовідчуття геометрії сфери як однозначне підґрунтя почало впливати на усі сфери життєдіяльності: оформлення простору світу (земного та потойбічного), формування нормованої поведінки в домі, на площі та ринку тощо, впливало на соціальні реалії та урбаністичні уподобання, сприяло продукування моралі, ідеології, політичної історії та навіть сновидіння. Отже, «форма кулі як імператив кулі перетворилася в ментальний концепт і надала смертним місце в такому досконалому світі», – стверджував німецький філософ (Слотердаjk, 2007: 30-34).

Якщо образ сфери прямо-таки демонструє онтологічний вимір картини світу та його образу, то шлях до його оформлення йде за рахунок такого поняття, як «картина світу». Ми не можемо не процитувати М. Гайдеггера (бо це класичний приклад при зверненні до концептуального розуміння картини світу), але це не означає, що інші представники у філософії не мають такого потужного авторитету, як німецький мислитель. М. Гайдеггер, аналізуючи картину світу періоду Нового часу, коли стверджується думка про необмеженість можливостей людини в освоєнні світу завдяки науці, поставив наголос на опредмечуваному уявленні світу в цілому. «Скласти собі картину чогось – значить поставити перед собою саме суще так, як з ним робляться справи, і поставлений таким чином мати його перед собою постійно. Але і тут вирішального визначення сутності картини поки що немає. «Ми склали собі картину чогось». Цей вираз має на увазі не тільки те, що суще у нас взагалі якось представлено, але і те, що воно постало перед нами у всьому, що йому притаманне і що його складає як систему» (Гайдеггер, 2020: 102).

Ми бачимо, що слово «картина» розуміється як конструкт, який опредмечує уявлення, а його зв'язок із системним баченням нагадує нам про складність «бачення» світу. Ймовірно, Гайдеггер наполягав на тому, що картина у такому разі виступає як інтелектуальний чи інженерний проект, як революція інтелекту, бо в його твердженні те, що береться за позицію такого сущого, всьому сущому «задає» міру і «наказує» норми. Таким чином, можна навіть сказати, що основним процесом Нового часу стало підкорення світу як картини. Це так і було, людство «перейшло» в новий інтелектуальний проект. Думка, інтелектуальні зсуви в контексті когнітивних досліджень виступають не тільки онтологічно навантаженими, але і гносеологічно важливими. І не випадково, що свого часу такий зсув став для Аристотеля визначальним (бо він слідував ідеям Сократа і Платона) у роздумах про зміни в інтелектуальних можливостях людини, про їхню «необхідність» для неї (Аристотель, 1978). О. Койре, К. Ясперс, С. Аверінцев роз'яснили такі зрушення і дали їм назву «інтелектуальні революції» (Дольська, 2016). Думки М. Гайдеггера про нову картину світу доповнюють відкриття цих великих мислителів, які запропонували розцінювати ці зміни в якості онтологічно-гносеологічних трансформацій людської цивілізації (Дольська, 2016).

Повертаючись до картини світу, треба торкнутися подальших розвідок П. Слотердайка. Він наголошує на тому, що сферичний образ світу закінчив своє існування: сферу почали «турбувати» нестабільності, і вітальна сферична геометрія стала нежиттєздатною. Ми згодні з цими твердженнями. Більш того, підтвердженням того стали сучасні зміни в образі світу за рахунок процесів деглобалізації, процесів, які свідчать про формування нової глобалізації (нові прерогативи на основі руйнування старих, формування нових концепцій світу, можливості його майбутнього розвитку тощо). Ми спостерігаємо

процеси і спроби побудувати нову глобалізацію, але вже у новому контексті. Більше того, ми бачимо справжнісіньку боротьбу за новий світ, але, на жаль, картини світу і образа майбутнього світу поки що ніхто не запропонував (йдеться про концептуальний характер його бачення, про теоретизування фундаментального характеру з цього питання).

Втрата коренів сферичного характеру торкається, а потім розхитує вже більш широкий пласт суб'єктивних якостей: він широко захоплює психічну, культурну, соціальну та економічну сфери людини. І, як наслідок, такий врівноважений за рахунок сферичної онтології внутрішній простір людини починає розхитуватися, відчуваючи на собі впливи руйнацій або деструктивних трансформацій (Дольська, 2019). Цей факт порушив питання про потребу нового розуміння світу та його топосу, а основний наголос у цій боротьбі розгорнеться, на наш погляд, за картину і образ світу, за концепції його бачення. І в центрі уваги (а ми в цьому впевнені) виявиться питання про вміння працювати з різними складнощами, а також на вмінні вчити цим складнощам.

Системним складнощам навчають у вищій школі, і саме за рахунок знань відбувається оформлення картини світу. Але з кінця 80-х рр. ХХ ст. ми бачимо руйнацію бажання до теоретизування. Постпозитивізм окреслив лінію на відсутність активних дискусій фахівців у суспільстві, почали дискутувати між собою політики, представляючи себе у статусі експертів. Фахівці потроху відійшли у бік, і вже на початку ХХІ ст. ми побачили, що зацікавленість в освіті почала різко падати, тобто можна сказати сміливо, що це був немов би «окреслений» шлях до розпушування освіти. Це так би мовити шлях архаїзації. А ситуація і час вимагає нових знань, як про суспільство, так і про людину, інакше не можна зрозуміти, яка може скластися картина світу, на яку орієнтуватися, з якої «черпати» ті ціннісні установки і нормування, без яких не може існувати людина як суспільний суб'єкт історії.

Треба сказати, що на формування образу світу останнім часом претендувала фантастика. Але сьогодні почав домінувати в цій справі Інтернет, комп'ютерна техніка, будь-які запозичення з цієї сфери сучасності. В сьогоденні, коли ми вже живемо і реально, і віртуально у світі медіа, подібні питання просто стрясають наукове середовище. Так може вибрати вектор розвитку світу за рахунок комп'ютерних технологій? Але цей шлях підіймає більш ризиковане питання про контроль над реальністю. Всім відомий проект Meta вже веде активне життя, а у майбутньому буде активно використовувати СМІ для можливого розвитку не тільки політичних позицій, але буде активно втручатися і до мистецтва, до освіти, до мережевого управління. Медіа система вже частково замінює школу, сім'ю, відносини між поколіннями. Тут явно є і власники, і модератори процесів, а це вже свідчить про те, що мережа ось-ось перейде в новий період свого розвитку. Можна навіть говорити про новий за

якісними характеристиками існування світу мереж, бо це є цілком тих, хто стоїть на чолі Мети. Напевно, ми стаємо свідками процесу формування нового виду влади.

Ми стаємо свідками також і того, що світ, його розуміння стають все більш заплутаними та незрозумілими. Культура і навіть цивілізація стикаються з великою кількістю нових реальностей, тобто нових онтологій. Як правило, їх турбують нестабільності (можна навіть говорити вже про онтологію хаосу), тому людина постійно повинна відшукувати хоч якийсь порядок в цих реальностях, але їй це не вдається. Це пояснюється багатьма факторами, головними з них є навмисне руйнування основних речей, які виступають у якості підґрунтя існування людяності. Наприклад, у сфері релігії (християнства) ми бачимо домінування сектантської логіки і, як слідство, інтерпретування Біблії як завгодно (нагадаємо, що протестантизм, який з'явився у XV ст. вже дав дозвіл на неоднозначне тлумачення християнської Істини, що ще тоді можна було розцінювати як шлях до сектантства і сповзання у первісне суспільство). І вже основою непорозуміння світу виступають не соціальні, або грошові розбіжності, а релігійні. Вони, мабуть, будуть мати головні наголоси у майбутньому. При цьому ми стаємо свідками не простого розкитування моралі: відбувається заміна моральних законів, а християнська мораль зноситься під корінь (ЛГБТ, відмова від традиційної сім'ї на користь однополі, 46 гендерів тощо). Отже, перед нами розгортається процес розлюднення

Наприкінці хочемо ще раз наголосити на тому, що відсутність картини світу, на яку треба б було орієнтуватися у ситуації нестабільності, а ще краще – у русі до майбутнього, стає необхідним завданням як для філософії, так і для гуманітарно-технічної направленості думки. Але при постановці проблем для роздумів про картину світу (яка допоможе орієнтуватися і у майбутньому) необхідно бути уважним відносно можливих відповідей, теоретичних розробок, концептуальних положень. Вони повинні бути врівноваженими, бо ризики величезні: оскільки змінюється мислення, змінюється онтологія людського світу. Тут треба нагадати, що в історії людства були такі часи, коли в минуле йшли цілі цивілізації, а разом з ними зводилися до мінімуму, втрачали свою глобальну масштабність і навіть зникали мови та їх носії.

Література:

- Аристотель (1978). Об истолковании. Соч. В 4-х тт. Т.2. Москва: Мысль.
- Гайдеггер, М. (2020). Час картини світу. Електронная книга. <http://um.co.ua/6/6-3/6-3745.html>
- Дольська, О.О. (2016). От интеллектуальных революций к техникам мышления: на пути к новой парадигме образования. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, IV (14), 54–59.

Дольська, О.О. (2019). Метафора сприйняття Світу в контексті роздумів про кризу метафізичного дискурсу. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія». Харків, Вип. 52 (ч. 1), 86–99.

Слотердайк, П. (2007). Сфери. Макросферология. Т.2. Глобусы. Санкт-Петербург: Наука.

Tingting Dong,
Postgraduate student
of the department of philosophy,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»,
Jiamusi University,
Jiamusi, P.R. China.
331418909@qq.com

THE CONTEMPORARY VALUE OF MARX'S SOCIAL DEVELOPMENT THEORY

After entering a new era in China today, a series of new situations will inevitably emerge in all aspects of social life that require theoretical summary and practical solutions. To truly solve such problems, we need to strengthen the in-depth study of basic theories of social development, especially Marx's theory of social development, in order to explore and extract more and greater theoretical inspiration and practical wisdom. Studying Marx's theory of social development can help to accurately grasp the main characteristics of current social development in China, integrate various driving factors of social development, and make China's development more adaptable to the international situation and the development of the times. So as to guide the specific practice of harmonious development and comprehensive revitalization of current Chinese society.

1.The Development Course of Marx's Social Development Theory

(1) The embryonic stage of Marx's Social Development Theory.

The embryonic stage of Marx's theory of social development was mainly during the period of "The Rhine". Although Marx did not perform his duties for a long time in The Rhine, it was very important for the historical trend of Marx's ideological development. During his tenure at The Rhine, Marx saw that poor farmers were unfairly regarded as forest theft due to picking up some dead trees and branches, which made him better understand the meaning of freedom and the importance of freedom for ideological liberation, social development, and civilization progress. Marx used his real name to debate the poor life of ordinary farmers, although the debate ended in failure, However, its impact on the development of Marx's thought was profound, which opened up a new ideal path for Marx to explore human development.

(2) The Formation Stage of Marx's Social Development Theory.

The formation stage of Marx's theory of social development mainly lasted from Marx's withdrawal from the "Rhine" to the publication of the "Communist Manifesto", during which Marx published many books. With the deepening of research, Marx realized that the reason for the phenomenon of poverty largely lies in the alienation of workers' labor, and poverty is the external manifestation of alienation. In "German Ideology", the basic outline of historical materialism was elaborated comprehensively for the first time, laying a solid theoretical foundation for scientifically exploring the issue of the overall development of human society. In the Manifesto of the Communist Party, Marx indicated the ideal goal of social development from the perspective of principles, namely, to establish such a consortium. Marx's theory of social development has been greatly developed here [1].

(3) The Mature Stage of Marx's Social Development Theory.

The mature stage of Marx's social development theory was in the 1950s and 1960s, which was the golden age of his academic research. During this period, Marx elaborated on the "three forms" of social development, namely, the natural dependence stage, the material dependence stage, and the free development stage. The most important viewpoint elaborated by Marx is: "Only capital can create a bourgeois society and create the universal possession of social members of nature and social relations themselves." [2] In 1867, Marx published "Capital" (Volume 1), and the laws of movement revealed in "Capital" constitute an important content of social development theory. In his later work "Anthropological Notes", Marx proposed that the issue of social morphology should not be based solely on superficial phenomena and hastily concluded, but should be carefully investigated and thoroughly studied.

2. Main Content of Marx's Social Development Theory.

(1) On the Forms of Social Development

The "three forms" theory of social development was developed by Marx on the basis of in-depth analysis of the laws of human development. It actually divides the development process of human society into three different stages. Marx believed that different stages of social development have different forms. Marx actually discussed the three forms of social development in his book "Economic and Philosophical Manuscripts of 1844", which was also the embryonic stage of Marx's theory of social development forms. In addition, later scholars have also proposed the "Five Forms Theory" of social development.

(2) On the Dynamics of Social Development

The theory of social development dynamics prevailed in European countries around the 17th century. These theories of motivation have their own viewpoints and bases. Marx's theory of social development motivation includes many motivational factors, but these motivational factors do not

solely play a role in social development, but rather are the result of the cooperation of many factors. It is only at different stages of development that various dynamic factors play different roles. Mainly focusing on humanism and scientism, young Marx and late Marx's thoughts, such as the discussion of culture, working class consciousness, and consumption alienation, has enriched and innovated the Marxist theory of social development dynamics from various dimensions.

(3) On the Subject of Social Development

As a key component of Marxist social development theory, Marx's theory of the subject of social development has for the first time taken the masses as the subject of social development. The masses of the people are the practical and target subjects of social development. Marx once stated that practice is an objective material subject activity that can be distinguished from others in extremely complex social relationships. All social development is based on practice, and all material materials are generated based on practical creation.

3.The Contemporary Value of Marx's Social Development Theory.

The new road of Chinese path to modernization itself is the logical and historical practical development of Marx's social development theory in contemporary China, and it itself is the proper meaning of Marx's social development theory. The most abundant and systematic part of Marx's theory of social development is the study of "the economic operation laws of modern society" [3], which has important theoretical value in the process of vigorously developing the socialist market economy and is an important starting point for the development of contemporary Chinese Marxism. The Community of Human Destiny is the latest achievement of the theory of human social development, and it is a Chinese wisdom and Chinese solution proposed to solve world development problems. Take Marx's theory of social development as an opportunity to achieve the harmonious unity of man and nature, man and society in the new era. In the continuous development and transformation of society, more emphasis is placed on the value and status of human beings.

References:

1. Lv Shirong. Research on Marx's Theory of Social Development[M]. Beijing: China Social Science Press, 2001.
2. Edited by Xu Baoqiang and Wang Hui. Developmental Illusions[M]. Beijing: Central Compilation and Translation Publishing House, 2001.
3. Zhao Jiayang, Feng Ziyi. Historical Investigation and Contemporary Significance of Marx's Theory of Oriental Society[M]. Beijing: Advanced Education Press, 2002

Mohamed Rasol Zamil,
Last semester Master's student,

TO ASSESS THE HUMAN RESOURCE CHALLENGES IN SPORTS INDUSTRY IN IRAQ POST COVID PERIOD

Like any other industry, sports industry has not been spared from the negative impacts of COVID-19. Since sports industry requires physical presence of its stake holders, it has taken the hit of COVID 19 even harder as compared to many other sectors who can work from home. The economic toll on sports has been huge, including the sports clubs. The sports club contribute to 15% of the total revenue of sports industry globally . In India alone, the market of sports was found to be of INR 95.3 billion. These statistics make it important to assess the economic impact of COVID 19 on Indian sports clubs.

Aim of the Research “To assess the human resource challenges in sports industry in Iraq post COVID period”.

Objectives of the study

The objectives are as follows-

1. To identify the human resource challenges in sports industry in post COVID period in Iraq.
2. To assess the impact of identified challenges on the profitability of Sports Clubs in Post COVID era in Iraq.
3. To assess gender based difference in perception of Human Resource Challenges in Sports Clubs in Post COVID era in Iraq.

Research Methodology. Positivism philosophy has been used. Deductive approach has been adopted. Primary data has been collected using a survey. Both descriptive and inferential analysis has been conducted. Multivariate regression analysis has been conducted. SPSS 23.0 statistical software has been used.

Results. The research found, as per the perception of the stakeholders there exists a significant impact of identified challenges on profitability of sports clubs in Iraq. Also, it was found that there exists a significant difference in the perception of males and females on challenges.

Key words: Sports Clubs, COVID 19, Human resource challenges, HRM Profitability, Stakeholders

SANTRAUKA

Kaip ir bet kuri kita pramonės šaka, sporto pramonė nebuvo apsaugota nuo neigiamo COVID-19 poveikio. Kadangi sporto pramonei reikalingas fizinis suinteresuotųjų šalių buvimas, COVID 19 smogė dar labiau, palyginti su daugeliu kitų sektorių, kurie gali dirbti iš namų. Ekonominis trolis sporto srityje buvo didžiulis, įskaitant sporto klubus. Sporto klubas sudaro 15% visų sporto pramonės pajamų visame pasaulyje. Nustatyta, kad vien Indijoje sporto rinka siekia 95,3 mlrd. INR. Dėl šios statistikos svarbu įvertinti ekonominį COVID 19 poveikį Indijos sporto klubams.

Tyrimo tikslas “Įvertinti žmogiškųjų išteklių iššūkius Irako sporto pramonėje po COVID laikotarpio”.

Tyrimo tikslai.

Tikslai yra tokie -

1. Nustatyti žmogiškųjų išteklių iššūkius sporto pramonėje po COVID Irako.
2. Įvertinti nustatytų iššūkių poveikį sporto klubų pelningumui po COVID eros Irako.
3. Įvertinti lyčių skirtumus suvokiant žmogiškųjų išteklių iššūkius sporto klubuose po COVID eros Irako.

Mokslinių tyrimų metodologija. Buvo naudojama pozityvizmo filosofija. Taikomas dedukcinis metodas. Pirminiai duomenys buvo surinkti naudojant apklausą. Buvo atlikta ir aprašomoji, ir išvadinė analizė. Atlikta daugiamačė regresinė analizė. Naudota SPSS 23.0 statistikos programinė įranga. Rezultatai. Tyrimas parodė, kad, suinteresuotųjų šalių nuomone, nustatyti iššūkiai daro didelę įtaką Irako sporto klubų pelningumui. Taip pat buvo nustatyta, kad egzistuoja reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų suvokimo apie iššūkius.

Raktiniai žodžiai: sporto klubai, COVID 19, žmogiškųjų išteklių iššūkiai, žmogiškųjų išteklių valdymo pelningumas, suinteresuotosios šalys

Коростильов Г. Л.,
аспірант кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна.
genak280363@ukr.net

**ВІЙСЬКОВА КАРТИНА СВІТУ: ДО ПИТАННЯ
КОЦЕПТУАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ ВІЙНИ**

Сучасна філософська думка формує у науковців адекватну сучасним вимогам наукову картину світу [1]. Вона є результатом синтезу систем світу давнини, античності, гео- і геліоцентризму, техніко-технологічної картин світу і спирається на наукові досягнення сучасного природознавства. Будь-яке розуміння картини світу має концептуальний характер. Найчастіше філософи пишуть про наукову картину світу і бачать її як складну відкриту систему з великою кількістю підсистем. «...Картина світу — складова світогляду, система образів об'єктивної реальності, що існує в суспільній свідомості...відображає його різні аспекти...Картина світу створюється в процесі практичної діяльності людей...» [2].

Виникнення системного підходу дозволило поглянути на навколишній світ як на єдине, цілісне утворення, що складається з величезної кількості взаємодіючих один з одним підсистем. Але для розгляду поняття «війна», на нашу думку, треба ввести ще одну важливу підсистему та запровадити поняття – «військова картина світу». Для загального визначення військової картини світу можна спиратися на наступне: «Військова картина світу» являє собою сукупність знань, існуючих в формах понять військового управління, тактики та стратегії, принципів і законів, які залежать від рівня розвитку військової науки, озброєння та технологій, розвитку суспільства і форми державного управління. Це складна відкрита система, яка має несталу форму, постійно змінюється в часі, набуває сучасні визначення, які більш притаманні певній конкретній культурі, етносу, релігії. Система «зростає» з історичного досвіду, на ґрунті якого людина формує погляд на минуле, сучасне і майбутнє».

Науково-технічна революція, що розгорнулася в останні десятиліття, вносить багато нового в наші уявлення про військову картину світу. Тому з філософської точки зору поняття «військова картина світу» необхідно розглядати диференційовано як сукупність наступних аспектів: онтологічного, гносеологічного, праксіологічного, аксіологічного, техніко-технологічного [3].

Література:

1. Дольская О. А. (2015) Интеллектуальные революции и техники мышления. *Теория и практика управления социальными системами: философия, психология, педагогика, социология*. № 1. С. 20–28.
2. Картина світу / Філософський енциклопедичний словник. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, Абрис. 2002. С. 271.
3. Heidegger, M. (1997). У Tauber, Alfred I. *The Age of the World Picture. Main Trends of the Modern World* (англ.). London: Palgrave Macmillan UK. с. 70–88.

Sports and Tourism Management,
Lithuanian Sports University
Kaunas, Lithuania.

paulius.kalenikovas@stud.lsu.lt

Svagzdiene Biruta

PhD, Professor at the Department of
Sports and Tourism Management,
Lithuanian Sports University
(Kaunas, Lithuania)

biruta.svagzdiene@lsu.lt

THE NEEDS OF EMPLOYEES IN THE MANAGEMENT OF A LEISURE ORGANIZATION

Theses examine the concept of organization of leisure services and purposeful organization of leisure time for employees in theoretical and practical aspects. It is understood as a kind of employment therapy that enables people to choose, prepare and pursue the task that is shaped by the organization's mission. According to the researchers, such a focus is identified through the disclosure of the benefits provided by the organization of a person's work and leisure time.

Accelerating pace of life, increasing competition in the labor market place high demands on the personality. To be successful in today's society, you need to be able to change and adapt very quickly - learn and work, communicate and cooperate, and this is becoming more and more difficult as the economy becomes less industrial as the service sphere expands. 21st century a person spends most of his time performing his duties at work, fulfilling obligations to the family, thus limiting the opportunities to freely organize free time - time free from necessary activities, dedicated to meeting personal needs, expanding knowledge, education and spiritual development.

Paškauskas (2020) claims that since the 19th century at the end of the 20th century, leisure became a topic of public debate due to its importance to the modernizing society. The article discusses two main opposing positions on the issue of free time. Arguments of workers' rights defenders, who present free time as a condition for better work, can be attributed to the first. Such an approach is perceived as one of the means of connecting workers with the rest of the modernizing society. On the other hand, most of the 19th century help - 20th century Ave. the leisure practices chosen by the employees raised a lot of passions, especially among the representatives of another prominent layer - the employers. Researching the analyzed aspects of scientific interests in the matter of leisure is broader and more specific. Correct organization of free time is inseparable from order, efficient organization of public and private life, training and education. In this case, free time is perceived as a means of reforming a part of society and national consolidation.

As A. Mažeikienė states (Mažeikienė, 2020) note analyzing T. Mackevičius' (2010) scientific research, it became clear that the quality of life includes not only the satisfaction of material needs (food, housing, clothes), but also an orderly environment, quality food. Access to adequate medical services, access to social security in case of unforeseen events, desired education and employment contribute to the quality of life. The author also distinguishes that a higher quality of life indicator depends on the provision of more diverse cultural and recreational opportunities. Works (Mažeikienė, 2020) note that the quality of life is a sociological category that expresses the satisfaction of material and cultural needs. Needs that are inseparable from the quality of life: clothing, food, living space, health care, ways of spending free time, education, communication, creativity, ways to overcome stress, etc.

More and more adults have sedentary jobs, and children spend more and more time sitting in front of computers, television screens or surfing on their phones. In this way, an imbalance of consumed energy develops, which leads to various health disorders and overweight (Skarbaliūtė, 2020).

Leisure organization services provided in order to avoid social problems (for preventive purposes), reducing social isolation, and activating the community are understood as ocio-cultural services.

There is competition in the market, so companies must encourage their employees so that they can carry out the company's activities professionally and feel safe. Employee motivation is necessary so that we do not lose qualified employees who could go to a competitor. Motivation is an important factor influencing human performance. Today's difficult economic situation poses challenges for organizations seeking to retain staff through various motivational means (Šalkauskienė & Šakūnaitė, 2022).

In order to harmonize all spheres of personal life and improve, taking into account not only the interests of one's own, but also the interests of one's family and employers, it is necessary to properly choose a time planning strategy that would create conditions for harmonizing the areas of work and leisure - advantages for the organization and the employee. After revealing the forms of work organization that create more favorable opportunities, it is necessary to strive for high-quality provision of leisure services. In order to determine the current situation, evaluate and predict possible changes, it is necessary to carry out thorough research, i.e. i.e. document analysis and survey. The revealed results of the study found that labor productivity and the growth of the gross domestic product are related to shorter working hours and the application of flexible forms of work organization, which create a favorable situation for combining work and leisure time. Also, research has established that the quality of free time depends on free time planning, the assessment of the importance of free time, and funds allocated outside of work.

In summary, it can be said that occupational therapy is one of the problem-solving processes. The solution to the problem may be to reduce the influencing factors of employees and employers or to support the existing functioning. Such a process of solving the problem of organizing free time through employment therapy is holistic, i.e. administration is provided in a comprehensive manner. Emotional, cognitive, social, physical, sensory and perceptual areas are an indivisible whole, therefore, a number of different instruments for solving the problem are applied in the therapy of quality leisure organization. The most important need of every individual is meaningful activity. In employment therapy, the aim is to improve the daily functioning of employees.

References:

1. Paškauskas, J. (2020). Laisvalaikio problema XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje: Lietuvos darbininkų iššūkis likusiems miestiečiams. Lietuvos istorijos metraštis, 61-84.
2. Mažeikienė, A. (2020). Socialinės paslaugos siekiant išlaikyti senų ir pagyvenusių asmenų gyvenimo kokybę globos namuose (Doctoral dissertation, Klaipėdos universitetas).
3. Skarbaliūtė, G. (2020). Aktyvaus laisvalaikio organizavimo galimybės Tauragės mieste. <https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/4004>
4. Šalkauskienė, L., & Šakūnaitė, B. (2022). The assessment of employee motivational measures at LTD company “Lietmeta”. Applied Scientific Research, 1(1), 114-122.

Куртий О.Я.

аспірант / професор
кафедри філософії, соціології і політології
імені професора Валерія Скотного
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка;
ihaveamillion2016@gmail.com

САМОПІЗНАННЯ ЯК НЕВИЧЕРПНИЙ РЕСУРС ЛЮДИНИ

За свідченням доксографів, на запитання «Що на світі є найтяжчим?» Фалес Мілетський відповів просто: «Пізнати самого себе». Сократ, як відомо, саме на цьому питанні акцентував увесь свій спосіб філософствування. «Пізнай самого себе» – напис на фронтоні храму у Дельфах. А ось В.В. Бібіхін інакше перекладає цей напис з старогрецької: «Впізнай себе. Це ти».

У контексті цих зауважень самопізнання не варто тлумачити звужено – як зосереджень на особливостях своєї самості, на здатностях, вміннях, уподобаннях, рисах

характеру, звичках. Не треба самопізнання розуміти лише як певну інтроспекцію. Тут все набагато складніше.

Найважче, але й найпотрібніше, для людини – впізнавати себе у світі. Де саме? У чужих, ворожих соціальних структурах чи інституціях? До речі, і в них також: вони – твій спотворений та вкрай відчужений образ. А де ж шукати та віднайти свій справжній образ, образ самого себе справжнього? У культурі, у класичній високій культурі як культурі високого. Уся така культура – для тебе і про тебе, саме про тебе, унікального і любимого. Тільки є одна умова: з нею треба зустрітись. І зустрічатись повсякчас. Суцільно. Дихати саме нею. І тоді виявиться, що музика Моцарта, Баха, Бетховена – постає способом саморуху, само розгортання та інтонованості твоєї душі, без неї твоя – саме твоя – душа вже не може дихати. Свіжим і справжнім повітрям духу. Твори світової літератури – це все про тебе. Твоє дзеркало. Ти бачиш себе в ньому з усіма своїми гріхами, недоліками, але – й достоїнствами.

За такого розгортання справи ти впізнаєш себе у світі людини, пізнаєш себе – ще не знайденого, незавершеного, але такого, що крок за кроком набуває образу і подоби людської. Стає у мученицьких спробах таки людиною. І цей процес – невичерпний. Саме тут відкривається нам істинна безконечність = буття і самого себе.

Лімонченко В. В.,
 докт. філос. н., проф.
 проф. кафедри філософії, соціології і
 політології імені професора
 Валерія Скотного
 Дрогобицький державний педагогічний
 університет імені Івана Франка,
 Дрогобич, Україна.
volim_s@ukr.net

РЕСУРСНИЙ СТАТУС МИСТЕЦТВА

При тому, що у українському інтелектуальному просторі ідеї Маркса втратили свій змістовно-методологічний статус, зміст знаменитої одинадцятої тези продовжує бути імперативом – нас не задовольняє світ, у якому ми живемо і ми прагнемо змінити його. Звідси напружена увага до практичного використання – усе має виправдати себе як засіб служіння прийнятому у соціумі вектору руху, що є досить проблематичним способом існування для таких культурно-історичних феноменів і суспільних сфер, які за самою своєю природою мають справу не так з світом об'єктивної предметності і самозрозумілої

значущості, як з простором ефемерного існування, що звично іменувати духовним життям і яке неминуче вислизає з різноманітних спроб чіткої фіксації, внаслідок чого і виникає методологічний принцип Вітгенштейна: «Про те, про що не можна сказати, треба мовчати» [2, с. 86]. Цю знамениту тезу часто використовують як звинувачувальний аргумент проти зухвалих спроб говорити про те, що виходить за межі світу як сукупності фактів [2, с. 24], але Вітгенштейн сам наводить зовсім іншу засаду, говорячи, що є й невимовне, яке показує себе [2, с. 86]. Він цілком доречно називає його містичним, точно слідуючи етимології: термін «містика» походить від грецького дієслова «μυειν» – «тримати закритим рот», що є принципом будь-яких езотеричних вчень. Більшість дослідників пов'язують із містикою релігійну практику, що має на меті безпосереднього злиття з Абсолютом – містик не приймає видимий світ на віру і відкриває свій шлях до світу істинного. Містик ставить завдання замінити концептуальні схеми своїм досвідом – його завдання не знати, але бути. Містика рухома вольовим устремлінням від себе до Іншого, це відмова від «придбання» у віддачі себе Іншому. Звично відносити феномен містики до релігійних форм свідомості, але помічається, що це не меншою мірою фіксує специфіку мистецтва.

Відразу згадується Адорно, рух думки якого реалізується у руслі діалектики, але водночас означений іронічно-трагічним скепсисом щодо раціональності – існуючим діалектично, але без понятійної монологічності постає мистецтво. За Адорно «художній твір набуває буття якогось другого порядку [1, с. 14]», отже конститутивною для мистецтва постає іншість [1, с. 17], тому «художні твори, наче безвіконні монади, “зображують” те, чим вони не є» [1, с. 15]. Природа мистецтва схоплюється типово діалектичними формулюваннями, які для розсудкового здорового глузду є абсурдними: «Завдяки організації художні твори стають чимсь більшим, ніж вони є» [1, с. 172], вони є «це і тільки це, а водночас те, що вислизає» [1, с. 166]. Мистецтво оманливо-ілюзорне не тому, що є витвором уяви, а внаслідок свого особливого відношення до істини, і Адорно говорить парадоксами: «Істина дискурсивного пізнання неприхована, і тому дискурсивне пізнання не має її; пізнання, що є мистецтвом, має її, але як те, що несумірне мистецтву. Художні твори завдяки свободі суб'єкта в них менш суб'єктивні, ніж дискурсивне пізнання» [1, с. 174]. Отже «Художні твори промовляють наче феї в казках: “Якщо хочеш абсолют, ти матимеш його, та тільки не впізнаєш його”» [1, с. 174].

Гегелівські засади очевидні: мистецтво є чуттєвою маніфестацією Абсолютної Ідеї, отже воно виводить у простір видимого такі смисли буття, які невидимі поза ним. Якщо повернутись до Вітгенштейна, то мистецтво робить видимим і відчутним те, про що не можна говорити ясно і однозначно. І тому можна говорити про мистецтво як мову реальності, яка виступає за межі фізичного світу. Отже, мистецтво постає специфічною

мовою, що вловлює та говорить про реальний світ, але в його особливому модусі – надає чуттєве існування наддосвідному і метафізичному.

І тут доречно повернутись до формулювання теми – ресурсним статусом мистецтва, тобто тим, що воно забезпечує, відновлюючи умови, які дозволяють отримати певний результат (кореневий зміст французького слова: *re* – знову, *sourdre* – виникати, виростати) є конституювання специфічної людської чуттєвості, здатності сприймати і відчувати те, що виходить за межі наочної даності. Це може бути минуле, яке не минає у формах мистецтва, або майбутнє, якого немає, це проживання людиною того, що прожити вона не може і тим не менше, людина здатна пережити це, отже мистецтво розширює межі досвіду, постає вправами по виконанню свободи. Тому Адорно уточнює: «Естетичне сприйняття – це сприйняття того, чого дух не знаходить ні у світі, ні в собі самому; це можливість, пообіцяна її неможливістю. Мистецтво – це завжди порушена обіцянка щастя» [1, с. 186].

Зв'язок мистецтва з істиною заперечується в наші дні, і досить часто стверджується, що «сучасне мистецтво» – це щось інше, що зайняло місце мистецтва і називається арт-практиками, арт-проектами, арт-виробництвом. Оскільки розгляд цього проблемного питання відведе вбік, варто зауважити, що у будь-яких авангардних формулюваннях відбувається повернення до Гегеля: Артур Данто, арт-критик, представник аналітичної традиції думки, у своїй пізній книзі приходить до розуміння, близького до гегелівського: «моє визначення складалося з двох основних частин: щось є твором мистецтва, якщо у нього є сенс (воно – про щось) і якщо цей сенс втілений у роботі (найчастіше це означає, що він втілений у тому матеріальному об'єкті, який є витвір мистецтва). Моя теорія коротко зводиться до того що, що твори мистецтва – це втілені смисли» [3]. Ще радикальніше зближення з Гегелем в концептуалізмі: хоча Джозеф Кошут стверджує, що «твір мистецтва є певна пропозиція або висловлювання (*proposition*), що постає в контексті мистецтва як коментар до мистецтва» [4], і це дає йому підставу для проголошення «кінця філософії» і «початку мистецтва», але мистецтво у формі пропозиції та висловлювання набагато ближче до філософії і усуває специфічне буття твору мистецтва. Цей момент помічений критиками концептуалізму: Кошут звільняє художника від необхідності створювати рукотворні об'єкти, дозволивши йому обмежитись висловлюванням ідей.

Після Гайдеггера стало звичним говорити про екзистенціали, тобто, про ті специфічно-людські форми проявів буття, без яких немає людини і яких немає без людини: можна стверджувати, що певною мірою мистецтво постає екзистенціалом, тобто є виявленням специфіки людського. Людина як особлива буттєва форма, народжуючись як природна істота, надалі виходить із тотального ведення природи і формує особливий світ – світ людських предметів, що мають не природне, але культурно-історичне походження,

остільки і сама людина залучена до цього становлення – вона творить сама себе тому і всі його сутнісні сили – розум, воля, почуття – підлягають особливій культивуваці, а не просто дані природою. Мистецтво постає розгорнутою книгою людської здатності чуттєво сприймати надчуттєве. Воно постає способом культивування в людині таких здібностей і здатностей, яких у неї не було до цього.

Це привертає увагу філософів до мистецтва, яке починає виконувати роль емпіричної бази для філософії, тобто того ґрунту, з якого можливе здійснення філософського акту. Мистецтво засвідчує можливість інших світів, принаймні – інших вимірів світу. Міхаель Ганеке у своєму інтерв'ю посилається на Т. Адорно, висловлюючи свій погляд на мистецтво, яке для нього є чаклуванням без брехні, що це правда, і далі задає питання: «Чому я такий щасливий при зустрічі з витвором мистецтва?» Відповідь показова: «У часи, коли більше не існує Бога, лишається бажання не те, щоб раю, але іншого світу» (відеоінтерв'ю). Тому мистецтво постає засобом виходу за межі повсякденного досвіду виживання і сприяє входженню у реальне життя філософії. При цьому виявляється така форма випробовування на істину як свідчення: якщо філософія при оперті на науку розгортається як обґрунтування, доведення і пояснення, то специфіка свідчення полягає в тому, що твердження про реальність невіддільне від самопозначення суб'єкта, отже змістовність факту занурена у особистісну присутність, чим усувається відсторонена раціональність і примусовість, однозначна дидактичність. Це і є простір свободи мистецтва, і як будь-яка свобода вона містить безмежні можливості водночас з безмежними небезпеками. Сучасне мистецтво може розглядатися як безмежна вакханалія свободи і це не є аксіологічним твердженням засудження, а засвідчує специфічну дієвість мистецтва, захоплюючого реципієнта у створений автором простір, який добудовується при сприйманні у відповідності особистісного досвіду.

Література:

1. Адорно Теодор. Теорія естетики. Київ: Основи, 2002. 518 с.
2. Вітгенштейн Л. Tractatus logico-philosophicus. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. Київ: Основи, 1995. С. 22-86.
3. Данто А.С. Что такое искусство? Ad Marginem, Москва, 2018. URL: <https://avidreaders.ru/book/chto-takoe-iskusstvo-sbornik.html>
4. Kosuth Joseph. Art After Philosophy. URL: https://www.ubu.com/papers/kosuth_philosophy.html

Лугова М. С.,
аспірантка кафедри філософії,

ПСИХОАНАЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ

Класик психологічної та філософської думки Зигмунд Фройд писав «Безпорадність дитини має продовження у безпорадності дорослого» [4]. Ця теза є метафорічним вираженням загальних концепцій фрейдизму та неофрейдизму, як напрямів, що є важливими та продуктивними в сенсі концепцій розвитку особистості, починаючи з дитячого віку. Лікуючи хворих на неврози пацієнтів, Фройд дійшов висновки «свідомий та не усвідомлений досвід, що був отриманий в дитинстві грає важливу роль в формуванні особистості». Саме несвідоме включає в себе перенесені в дорослий вік емоції, почуття, які людина отримала в дитинстві, ранньому дитинстві, формують її поведінку та структуру «я» сьогодні. Продовження цієї думки ми знаходимо у послідовника Фрейда – Карла Юнга, який стверджував, що можна обмежитися аналізом батьків у випадку труднощів у дітей [5].

Філософська рефлексія на тему впливу періоду дитинства на дорослу особистість є дуже актуальним питанням, особливо у період військового стану в Україні. Проблематика формування психологічно-здорової особистості у сучасних реаліях хвилює як наукову спільноту (філософів, психологів та педагогів), так і молодих батьків. Розглядаючи зазначене питання під призмою психоеаналітичних концепцій представників фрейдизму та неофрейдизму, ми отримуємо нове бачення актуальної тематики.

В роботі «Психоеаналіз і багатоміриність особистості» Моргун В. зазначає: «Немовля, як відомо, починає з предметно-маніпулятивної діяльності, а дошкільник переходить до ділових рольових ігор. Другий період пов'язаний із домінуванням спілкування (від першого кохання в отрочтві до створення сім'ї та народження дітей у молодості). Третій (у науковій літературі його почасти називають "третім віком") пов'язаний із самодіяльністю (згадаймо акмеологічну самоактуалізацію " А. Маслоу, "сублімацію" З. Фрейда, або "надкомпенсацію" А. Адлера)» [3, с. 62].

Отже, дитина на етапі ділових рольових ігор відіграє актуальні життєві сюжети, які спостерігає у реальному житті. Аналізуючи отриману інформацію, варто звернутись до концепції архетипів Карла Юнга. Образи, що існують у колективному несвідомому, архетипні програми знаходяться у стані спокою, поки вони не актуалізуються під впливом важливих, ключових подій. Зокрема архетип воїна, як прояв здатності до самопожертви,

героїзму, не проявиться в умовах миру. Епоха Відродження актуалізувала архетип творця, революційні події в історії – формували бунтарів, а діти, що стають спостерігачами військових реалій, приміряють на себе архетип воїна, героя.

Цікаво також звернути увагу на критичне переосмислення концепцій Фрейда, яке знайшло своє відображення в роботах Еріха Фромма. Науковець вказував на свободу від чогось, як на негативну структуру, протиставляючи їй більш конструктивну свободу для [1]. Також, він досліджував перехід від егоїзму до альтруїзму, через оволодіння мистецтвом любові, формування гуманістичного духу людини. Якщо у Адлера прагнення до влади внаслідок відчуття неповноцінності, то у Фромма баланс влади стає можливим коли провідними внутрішніми поняттями стають обов'язок, совість. Дотримання балансу соціального характеру – це баланс між альтруїзмом та егоїзму, тобто гуманізм. Тут, в період війни обов'язок та совість набувають нового, войовничого значення, де героїчність виражена у боротьбі для свободи та щасливого життя майбутніх поколінь, символом якого є дитина, як протиставлення архетипу смерті. Саме архетип дитини є символом життя, відродження, чистоти та святості у суспільній свідомості, культурі, мистецтві [2]. А справжній гуманізм є вираженням материнської любові до дитини.

Отже, узагальнюючи аналіз психоаналітичних концепцій розвитку дитини в філософському розрізі, варто сказати що будь-яка подія в дитинстві формує особистість майбутнього дорослого, використовуючи таку характерну рису як сенситивність періоду. Фрейд наголошував, що порушення на будь-якій фазі психосексуального розвитку (оральній, анальній, латентній тощо) продукують неврози, які безперечно заважають індивідуальному розвитку. Війна є тут критичною ситуацією, яка може стати на шляху індивідуального розвитку, при цьому не тільки вносячи невротичний характер (в наслідок переживання стресових станів внаслідок втрати родичів, досвіду евакуації, втрати домівки чи безпосередньо переживши масований ракетний удар), а й змінюючи характер дитинства, інтересів, ціннісних орієнтирів та прагнень. Однак, ключовим ресурсом успішного проходження через етап дитинства можна назвати гуманізм як ціннісний орієнтир, формування якого продукує безумовна материнська любов та підтримка у складні часи.

Література:

1. Еріх Фромм. Втеча від свободи. Х.: Книжковий клуб Клуб Сімейного Дозвілля. 2019. 288 с.
2. Лугова М. С. Романтизація образу дитини та світу дитинства. - Luhova M. S. Romanticization of the image of the child and the world of childhood. Current development areas in social sciences in the modern world after February 24, 2022: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. P. 21-36. URL: doi <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-246-3-2> (дата звернення: 10.12.2022).

3. Моргун В. Психологія і багатовимірність особистості. Психологія і суспільство, Вип. 2. 2000. С. 57-65
4. Фрейд З. Майбутнє однієї ілюзії. Культурологічні тексти. Львів, 2008. С. 132–148.
5. Юнг К. Г. Зібрання творів. Психологія несвідомого. К.: ЦУЛ, 2022. 404 с.

Міщенко В. І.,
старший викладач кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна.
viktorim2017@gmail.com

3-D ПРИНТЕР: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ми живемо у техногенному суспільстві, де технічні винаходи є природним процесом цивілізаційного розвитку, в світі, де інтелект та техніка, на думку Ортегі-і-Гассета є засобом реалізації «потреби потреб» – «потреби у житті» [3, с.166]. «У тварини, – відзначав філософ, – немає таких інтелектуальних засобів для захисту свого життя..., будь-яка тварина, позбавлена можливості здійснити будь-які дії..., ніколи нічого не робить і тихо чекає смерті.... Людина, навпаки, блискавично пускає в хід дію іншого типу – виробництво, виготовлення того, чого немає у природи [3, с. 167]. Розвиток техніки є умовою реалізації адаптаційного механізму до умов існування, основою виживання та прогресу. «Техніка і технології, як елемент матеріальної людської культури, – відмічає Я.В. Тарароєв, – з'являються разом із самою людиною, існують і розвиваються разом з ним як мінімум більш як півтора мільйона років» [4, с. 7]. Серед різноманітних винаходів останнього часу особливе місце займає 3-D принтер.

У наше життя 3-D принтер увійшов непомітно, вразивши уяву лише тим, що комп'ютерний друк вийшов з площини і набув рельєфних обрисів. Але його вироби дуже швидко і ґрунтовно вийшли зі статусу музейних експонатів і увійшли в наше життя – навіть не у формі елементів техносфери, дещо відокремленої від світу I (первинної природи), а як звичайні речі, які завжди були з людиною. Понад те, вони почали грати роль штучних органів, фрагментів тіла: зубних протезів, внутрішніх органів людини частин його скелета. Але, навіть будучи розпеченим найдивовижнішими відкриттями, які відбулися на його очах: будь то галактики, що розлітаються в космічному просторі, чи гравітаційні хвилі, що йдуть з глибин космосу, або загадковий світ нанотехнологій, – винахід 3-D принтера не міг залишити людину байдужим. Людина відчув себе творцем Нового світу. Місія людини,

здатного до творення була йому відома ще з моменту спорудження єгипетських пірамід. Роль винахідника-творця стала звичною в епоху Відродження, коли з'явився світ геній Леонардо да Вінчі, а Галілео Галілей своїми руками спорудив перший у світі телескоп, за допомогою якого зробив відкриття супутників Юпітера і прийшов до ідеї геліоцентричної моделі Сонячної системи.

Людина звикла до того, що вона творила власними руками і рука людини була таким же інструментом еволюції, як його мозок, про що писав Ф. Енгельс у роботі «Роль праці в процесі перетворення мавпі на людину»: рука і мозок у процесі праці вступали одним цілим, взаємно впливали один на одного друга, внаслідок чого рука досягла такої досконалості, «на якій вона змогла, як би силою чаклунства, викликати до життя картини Рафаеля, статуї Торвальдсена, музику Паганіні» [5, с. 489]. Але, на відміну від того часу, коли в творчості та в творенні була використана рука, або технічні пристрої, які копіювали або доповнювали функції руки, де не тільки вирішувалися виробничі завдання, а й йшли згідно з нашими загальними уявленнями про роль праці певні психофізіологічні процеси, що змінюють образ людини, перш за все – розвиток її мозку. Не випадково Маркс писав: "Відточуючи свою кам'яну сокиру, він одночасно відточував і свій мозок".

3-D принтер кардинально змінює характер взаємодії людського мозку з природою, зовнішнім світом: за винятком безумовно важливих, проте, суто технічних питань вибору матеріалу виробу, що формується, все інше мозок шифрує в математичну формулу, програму і, власне вона стає основним засобом творення Нового світу. Тобто, як би думка людини втілюється в певні дивовижні речі, стає матеріальною силою а сама людина перевертається в чаклуна, який по новому розбудовує власні відношення з природою.

Змінюється і сам світ і технології, як засіб взаємодії зі світом. Те, що раніше ми називали «інфосферою» переростає в якусь нову якість, яка уже не тільки здатна зберігати, рахувати та обчислювати, передавати інформацію, навіть контролювати різноманітні фізичні та біологічні процеси та управляти складними системами. Вона опанувала функцію творіння, трансформується в креатосферу. Якщо З. Бжезинський бачив в проекті «технотронне суспільство» нову якість взаємодії інформаційних технологій і високих технологій у промисловості, які взаємно впливають одне на іншу, то тут ми бачимо певний органічний синтез. Якщо спроектувати сучасні 3-D принтери на майбутнє з урахуванням тим, які були перші літаки та автомобілі і чим вони стали тепер, можна уявити майбутнє 3-D принтера в новому світі, контури і дизайн якого важко представити.

Якщо М.В. Ковальчук, О.С. Нарайкін, Е.Б. Яцишина десять рокі тому вказували на проблему дисгармонії, яка складається у відношеннях біосфери та побудованої на галузевому принципом техносфери, і висловлювали надію на те, щоб здійснилась

«принципова, революційна перебудова всього технологічного базису в нерозривному зв'язку його наукового, виробничого, соціально-політичної та культурної складових» [2], то можна стверджувати, що така надія починає здійснюватися, оскільки нові вироби 3-D принтера більш органічно впроваджуються у світ природи. Гармонізація стосунків здійснюється, не зважаючи на те, що нове виробництво охоплює широке коло, находячи застосування в самих різних галузях життя людини, до складу яких слід віднести:

- Будівництво. Є припущення, що у майбутньому процес зведення будівель набагато прискориться завдяки 3D-друку.
- Медицина. Завдяки тривимірному друку лікарі отримали можливість створювати копії людського скелета, створили сенсор, який може стежити за температурою тіла, розробили смартфон, який здатний визначати рівень глюкози в крові, систему електростимуляції мозку, яка здійснює вимірювання мозкових хвиль і стимулює мозок. покращуючи короткострокову пам'ять та можливості уникнення помилок.
- Архітектура та дизайн. Створення макетів, елементів інтер'єру будівель.
- Освіта. 3D-моделі є чудовими наочними матеріалами на навчання на всіх рівнях освіти.
- Автомобілебудування. 3D-моделювання дозволяє протестувати автомобіль на етапі розробки.
- Легка промисловість. Виготовлення найрізноманітніших елементів споживчих товарів. (використання 3D-друк для створення бездротової системи заряджання смартфона на основі застосуванні невидимого вузького лазерного променю).
- Історія та антропология. Моделі створюються на базі археологічних знахідок і дозволяють оцінити достовірність припущень вчених [1].

Кожна людина колись робить перши крок по земле. Но колись вона робить свій крок в космос, свій перший крок на Місяці. Сьогодні ми є свідками першого кроку, який був зроблений на наших очах. Ми можемо з оптимізмом дивитись в майбутнє. Але місія філософії – звертати уваги на ті загрози, які ми можемо мати внаслідок технологічних змін. Конвеєрне виробництво – гігантський крок у розвитку техногенної цивілізації, але А. Швейцер показав, як спеціалізація праці руйнує у людини відкритість світу, творчий дух людини праці. Інформаційні технології за останні 50 років кардинально змінили світ, але принесли немало проблем й загроз – від втрати зв'язку з реальним світом – до створення інформаційного концтабору. Які зміни в світ людини принесе Нова епоха, в якій 3-D принтер є тільки початком, першим кроком? Якщо ми фактично втратимо професію будівника, не втратимо ми роль людини творця? Якщо творчість людини буде в основному мати інтелектуальний характер, не втратимо ми розуміння людини, як активної творчої істоти, її волю, мужність та бажання жити та творити? Якщо зона комфорту, яку буде створювати 3-D

принтер, буде поширюватись, не втратить вона власну духовність, бажання творити? Такі питання особливо важливі для освіти. В свій час Жан-Жак Руссо в відомій тезі «Назад до природи!» мав на увазі насамперед творчу активність людства, не можливість обмежуватись виключно «теоретичним», або «книжковим» вихованням, підтримувати активність дитини, спонукати її до активних дій, до творчості і творення. Вже в наші часи підліток до 9 годин проводить за власним електронним гаджетом. Не втратимо чи ми в цьому новому світі, який створюється для щастя людини, саму людину?

Тому, ми повинні зробити усе, щоб духовний розвиток людини не відставав від науково-технічного прогресу. Розглядаючи перспективи Нового світу, в якому 3-D принтер може стати певним символом епохи, яким були багаття і спис для первіснообщинного суспільства, серп і молот – для аграрного, конвеєр – для індустріального, ми маємо заглянути у минуле і дати відповідь на питання, а як 3-D принтер з'явився у наш світ? Безумовно, він є логічним продовженням 2- D принтера, але це – тільки «вершина айсберга». Його появі передували тривалий період інтелектуального зростання цивілізації, яка, відкривши закони магнітної індукції, змогла спочатку передати сигнал, шифруючи його в «абетку Морзе», потім – голос людини, після цього – зображення на телевізійному екрані. Його появі передували тривалий процес розвитку інформатики та математики, відкриття законів диференціального та інтегрального обчислення Ньютоном та Лейбніцем. Мабуть 3-D принтер і є символом для цивілізації інтелектуального творення, вступаючи в яку ми маємо не забути і про саму людину.

Література:

1. Бескаравайный С.С. Философско-методологические основания использования технологии стереолитографии (3D-принтинга) URL: <https://fantlab.ru/blogarticle26081>
2. Ковальчук М.В., Нарайкин О.С., Яцишина Е.Б. Конвергенция науки и технологий – новый этап научно-технического развития / ВФ, 2013. – № 3. – С.3-11.
3. Ортега-и-Гассет. Избранные труды: пер. с исп. / сост., пред. и общ. ред. А. М. Руткевича. Москва: Изд-во «Весь Мир», 1997. 704 с.
4. Тарароев Я.В. Технологический прогресс и проблема распределения: философско-культурологический аспект. Теоретичні та прикладні проблеми взаємодії науки, техніки і технології : матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару, присвяченого 85-річчю Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (Харів, 11-12 листопада 2015 р.) – Х.: ХНАДУ : Видництво «Лідер», 2016. – С. 7-24
5. Фридрих Энгельс. Роль труда в процессе превращения обезьяны в человека / К. Маркс, Ф. Энгельс, Сочинения, Том 20, М., «Государственное издательство политической литературы», 1961 г., с. 488-489 и 491.

Мотенко Я. В.,
канд. історч. н., доц.,

доц. кафедри українознавства,
культурології та історії науки
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків. Україна.
motenkoyaroslav@gmail.com

Шишкіна Є. К.
канд. історич. н., доц.,
доц. кафедри кафедри українознавства,
культурології та історії науки
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків. Україна.
motenkoyaroslav@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: У ПОШУКАХ НОВОЇ ПАРАДИГМИ

Оголошення 24 лютого 2022 року Президентом України указу №64/2022 про запровадження воєнного часу у зв'язку з повномасштабною військовою агресією Російської Федерації стало точкою відліку існування вітчизняної вищої школи у новій політичній реальності. Адаптація до її особливостей вимагає формування нової парадигми соціально-гуманітарної підготовки, стрижневою ідеєю якої є опанування історичного досвіду взаємодії суспільства і держави з метою спільного виживання. Завданням пропонованого дослідження є визначення світоглядних орієнтирів соціогуманітарної підготовки учасників освітнього процесу в умовах війни.

Передусім, відзначимо, що згідно з Конституцією України (Стаття 65) захист незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України. Водночас Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Розділ I. Стаття 3) вимагає від учасників навчального процесу сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму, формуванню «оборонної свідомості», тобто готовності громадянина до захисту незалежності та територіальної цілісності України та її національних інтересів. Таким чином, викладання гуманітарних наук у закладах вищої освіти (ЗВО) України має стати складовою частиною самоорганізації громадянського суспільства з метою дати відсіч іноземній агресії, у тому числі й в освітньо-інформаційному просторі. Робота викладачів повинна бути спрямована на роз'яснення того факту, що геополітичне розташування України робить неминучою її причетність до усіх глобальних процесів, що

буде переживати людство у ХХІ ст. Осмислення теперішньої реальності дозволяє спрогнозувати загострення міжнародних політичних суперечностей, що суттєво ускладнить розв'язання проблем планетарного характеру: продовольчого забезпечення країн, що розвиваються, запобігання забрудненню навколишнього середовища і поширенню епідемічних хвороб, боротьби з організованою злочинністю тощо. Здобувачі освіти мають осмислити той факт, що вже у середньостроковій перспективі вони можуть стати учасниками боротьби за обмежені природні ресурси на перенаселеній планеті, що перебуває в стані перманентної екологічної кризи.

Особи які навчаються в ЗВО повинні усвідомити, що система світового порядку, успадкована, як результат міжнародних угод, спрямованих на підтримку відносної стабільності та безпеки у Європі після завершення Другої світової війни 1939-1945 рр., доживає свої останні дні. Якщо в роки «холодної війни» 1946-1991 рр. театром бойових дій між державами західної демократії та російсько-радянською цивілізацією були країни так званого «третього світу», то наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. точкою застосування сили для провідних країн світу стала Східна Європа. На сучасному етапі ми є свідками формування передумов для створення нового військово-політичного блоку до складу якого можуть увійти Російська Федерація, Білорусь, Іран, Сирія, Китай і Північна Корея. Потенціал такого об'єднання стане серйозним викликом для Північноатлантичного альянсу (НАТО). За подібних обставин існує ймовірність перетворення України на буферну державу у цивілізаційному протистоянні держав західної демократії і євразійської автократії. Подібний сценарій розвитку подій є гранично небажаним для України, оскільки загрожує цілковитим руйнуванням її промислової інфраструктури, екологічною і демографічною катастрофами. Тому українському суспільству потрібно консолідувати свої зусилля для реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі (ЄС) і НАТО.

Потребує серйозного переосмислення концепція науково-технічного прогресу як стимулу гуманізації суспільства. Події російсько-української війни наочно довели можливість масової моральної деградації 146 млн. населення ядерної космічної трансконтинентальної держави, 81% громадян якої є користувачами мережі Інтернет. Саме для політичного режиму Росії буденними практиками стали переслідування за політичними, релігійними, національними ознаками, схвалення актів геноциду та воєнних злочинів. 31 березня 2023 р. у м. Буча Київської області відбувся міжнародний саміт де представники 50 країн і міжнародних організацій підписали Бучанську декларацію – документ, який засудив воєнні злочини російської армії в Україні.

Виклад історичних дисциплін має позбутися утопічно-паціфістського трактування процесів міжнародної політичної комунікації. Українському суспільству потрібно усвідомити, що агресія Російської Федерації де-факто перетворила терор на засіб політичного спілкування на міждержавному рівні. Значна частина українців були переконані: велика війна на території України неможлива з огляду на розташування тут п'яти атомних електростанцій (АЕС). Буцім то страх спровокувати бойовими діями аварії на атомних об'єктах буде чинником, що стримає потенційного агресора. Однак насправді саме АЕС російська армія перетворила на інструмент атомного терору, використовуючи їх як щит для своїх збройних формувань. Аналогічною є поведінка окупаційних сил Російської Федерації стосовно потенційно небезпечних об'єктів хімічної промисловості та гідротехнічних споруд. За таких обставин виникає об'єктивна необхідність посилення вивчення мілітарного аспекту суспільствознавчих дисциплін. Зокрема, всебічного дослідження потребує феномен держав-терористів.

Особливих зусиль потребує зосередження українського суспільства на розв'язанні проблеми протидії інвазійному інформаційно-психологічному впливові органів пропаганди держави-агресора. Опір ворожій дезінформації передбачає опанування навичками розпізнавання антиукраїнських історичних міфів, прихованої ретрансляції ідей расизму, шовінізму, релігійної нетерпимості; уміння критично аналізувати інформацію, отриману у мережі Інтернет.

Таким чином, розгортання повномасштабної континентальної війни поставило перед українським суспільством виклики не лише суто у сфері військової техніки та логістики. З'ясувалося, що потребує переосмислення концепція соціально-гуманітарної підготовки вищої школи. Відмова протягом 2014-2023 рр. від ґрунтового вивчення в більшості ЗВО гуманітарних наук зробила українське суспільство вразливим для ворожого інформаційно-інвазійного впливу. Підтвердженням цього стала втрата Кримського півострову і створення на материковій частині України проросійських терористичних псевдодержавних утворень — Донецької та Луганської народних республік. Недооцінка значущості потенціалу суспільствознавчих дисциплін як мобілізаційно-психологічного чинника протягом останніх десяти років негативно вплинула на соціальну стійкість українського суспільства, створивши комфортні умови для агітаційної діяльності політичних партій, релігійних і громадських організацій проросійського спрямування. Як наслідок, протягом першого року сучасної російсько-української війни серед низки чинників, що негативно вплинули на стан обороноздатності України проявив себе колабораціонізм. Отже, в умовах тотальної війни, спрямованої на винищення, передусім, цивільного населення, українцям, щоб вижити й перемогти доведеться змінити світоглядні орієнтири навчально-виховного процесу

вітчизняної вищої школи. Ними мають стати високий рівень знань з історії українського державотворення, медійна та інформаційна грамотність, стійкість до агресивного інвазійного інформаційно-психологічного впливу, раціональне осмислення явищ внутрішньої й зовнішньої політики, активна громадянська позиція, усвідомлення необхідності сприяння реалізації європейського та євроатлантичного курсу України.

Nishant Kumar,
Last semester Master's student,
Master's degree in Tourism and
Sports Management,
Kaunas, Lithuania
niskum@stud.lsu.lt

SUSTAINABLE TOURISM IN THE HOTEL SECTOR OF LITHUANIA

Sustainable tourism in the hotel sector of Lithuania. Tourists' perception of sustainable practices by hotels in Lithuania are so far not been assessed by academic research. To bridge this gap the following research will focus on identifying tourist's perception of sustainable practices by Lithuanian hotels. In order to assess whether tourists gave a positive or negative perception of Lithuanian hotels' sustainable practices a quantitative analysis is performed with the use of the SPSS tool. Data is collected through as questionnaire distributed online to past visitors of Lithuania. The perception of tourists is divided into the three categories of sustainable development (economic, social-cultural and environmental) and the overall perception. The main result of this study shows that tourists do not perceive Lithuanian hotels as implementing sustainable practices and highlight the need for hotels in Lithuania to develop their business sustainably.

Keywords: Tourist perceptions, Sustainability, Hotels Industry of Lithuania, overall sustainability of hotels, sustainable development.

Панков Г. Д.,
докт. філос. н., проф.,
проф. Харківської державної
академії культури,
Харків, Україна,
gpank27@gmail.com

ФЕНОМЕН РОЗДОРІЖЖЯ У КОНТЕКСТІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ АНАЛІТИКИ

1. У контексті екзистенційної аналітики роздоріжжя виглядає регіоном буття особистості, яка опинилася у ситуації усвідомленого вибору подальшого життєвого шляху. Тематизація цього вибору тематизує особистість у зв'язку з її суспільним оточенням. Заклопотаність у виборі альтернативи життєвого шляху є гострою і глибинною ситуацією предстояння особистості перед роздоріжжям, що супроводжується соціокультурним орієнтуванням, здійснюваним екзистенцією.

Екзистенційна аналітика наділяє феномен заклопотаності вибору шляху аксіологічним змістом, до якого належать цінності, ідеали та маркери, що їх оцінюють. Їх позиціонування створює ситуацію як інтелектуального, так і емоційного сприйняття гостроти та глибини екзистенційного розгортання теми «предстояння у роздоріжжі». У зазначеному відношенні тематизується аксіологічний аналіз поставленої проблеми в тісному співвіднесенні з екзистенційною її аналітикою.

2. Ситуація «предстояння у роздоріжжі» у горизонті екзистенційної аналітики входить до процесу шукання оптимального буття, сприйманого фундаментальною проблемою розгортання екзистенції. Початком цього пошуку вважається актуалізація критичного питання: чи гідно я живу? Для відповіді на поставлене запитання екзистенційна аналітика співвідносить поточне життя людини з належним персоналістичним виміром. У результаті виникає рефлексія незадоволеності саме собою за надмірну вкоріненість у повсякденний емпіричний світ. Поява в свідомості цієї незадоволеності обумовлюється інтенцією у бік ідеалу, дивлячись на який відбувається звернення до навколишнього життя. З позиції ідеалу усвідомлюється тіснота звичного життя, яка здатна перерости в відчуття нудоти як міри ультра-критичної оцінки вкоріненості у простір емпіричного буття та нездатності вийти за його межі.

Так з'являється гострота екзистенційного пошуку, що призводить до усвідомлення роздоріжжя у діапазоні «або» / «або», яке підштовхує до здійснення вибору між персоналістичним ідеалом та звичною емпіричною вкоріненістю – тобто: або продовжувати перебувати в тісних узах останнього, або звільнитися від них засобом екзистенційної трансгресії. Рішучість здійснити цей акт означає персоналістичну трансформацію індивіда в стан трансцендуючої особистості, до якої орієнтує екзистенційна аналітика. В такому випадку відбувається розрив, проте не з емпіричним буттям як вмістилищем буття окремих людей, але з зануренням свідомості в суто емпіричний світ, цінностями якого індивід керується у своєму повсякденному житті. Йдеться про звільнення від поглинання власного

буття цінностями «сього світу». У розглянутому контексті екзистенційна аналітика вибору шляху в ситуації предстояння перед роздоріжжям між емпіричним та ідеальним буттям виглядає роздумом про духовну свободу.

3. Істотним чинником пробудження екзистенційної аналітики вибору оптимального шляху в даній ситуації уявляється феномен травми. Значення травми виводиться за межі чужої щодо людини емпіричної події та поміщається у горизонт чужої події, що приголомшує до самої суті усвідомлення власної ідентичності. Таке потрясіння здатне викликати регулярне спостереження за дедалі більшою духовною деградацією суспільства, що створює картину глобальної духовної катастрофи. Критична оцінка наведеної ситуації викликає критичну самооцінку з риторичним запитанням: «і я такий самий, як і ті, що довкола мене?». «До чого це все приведе?» «Яке майбутнє чекає людей та суспільство в цілому?». Такі питання набувають емоційного насичення та сприйматимуться в екзистенційній гостроті.

Звертаючи інтенцію у напрямі соціального організму, екзистенційна аналітика звертається до свідомості індивіду, пробуджуючи в ній гостру критичну самооцінку, що приголомшує усвідомлення власної ідентичності. Прикладами «приголомшливої» самосвідомості можуть бути релігійні тексти сповідального жанру, в яких демонструється глибина і гострота усвідомлення власної гріховності як негідної ідентичності. Воно сприймається у вигляді травми, що оголює вразливість особистості та викликає тривогу за її долю.

Тривога уявляється станом, у якому буття усвідомлюється можливістю трансформації в небуття. На світовому рівні її предметом постає тривога за духовну катастрофу цивілізації. На індивідуальному рівні її предметом уявляється доля окремої людини. Ця обставина особливо яскраво простежується у тривожному очікуванні Страшного суду над кожною людиною у її посмертному майбутньому. Погляд у перспективу засудження передбачає погляд у ретроспективу минулого життя як його аналіз, щоб розібратися у тривожному майбутньому. Тривога значною мірою посилює духовну травму, яка уражує свідомість з боку двох темпоральних вимірів, що з'єднуються у тимчасовому «ось», – тривожного майбутнього та порочного минулого. Ситуація травмування разом із тривогою виступають суттєвими компонентами екзистенційної аналітики. Її яскраві приклади виявляються у релігійних текстах сповідального жанру. Їхній зміст демонструє гостре емоційне насичення аналітики, яка не зводиться до інтелектуального осмислення обставин духовної катастрофи, оскільки її загроза глибоко сприймається почуттями.

4. Все викладене вище дозволяє визначити наступні ключові контури екзистенційної аналітики феномену роздоріжжя.

1). Роздоріжжя осмислюється регіоном стурбованості перспективами людського буття, що означає трансгресію його осмислення від екзистентно-онтичного до екзистенційно-онтологічного дискурсу.

2). Змістом цього осмислення служить персоналістична стурбованість перспективою людського буття на загальноцивілізаційному та індивідуальному рівнях в умовах загрозованої духовної катастрофи.

3). Витоком названої стурбованості виступає усвідомлення неузгодженості між ідеалом блага та дійсною життєвою ситуацією. З цього горизонту випливають дві відповідні аналітичні інтенції: у відношенні до дійсного буття інтенція набуває формату критичного аналізу постаті «людини комфорту» як антропологічного типу, тоді як у відношенні до ідеалу стверджується цінність трансцендуючої особистості як персоналістичного типажу. У наведеному антропологічному горизонті роздоріжжя виглядає двома суперечливими життєвими укладами – укоріненості у комфортабельне життя та прагненні до здійснення трансцендування як міри персоналістичної свободи.

4). Екзистенційна аналітика в ситуації предстояння перед двома шляхами роздоріжжя підштовхує свідомість до рішучості здійснити вибір життєвого шляху відповідно до певної ціннісної шкали. В гуманістичному контексті персоналістичної думки вибір означає рішучий розрив із укоріненістю в емпіричний комфорт та трансгресію в альтернативний йому обрій. Визначення даного шляху в життєвому орієнтуванні людини виглядає результатом екзистенційної аналітики в даному питанні. Аналітика альтернативи роздоріжжя стає аналітикою персоналістичної свободи в єдності негативного її аспекту – звільнення від кайданів негідного для особистості життя та позитивного аспекту в значенні досягнення духовного блага.

5. Ключовими екзистенціалами розглянутої аналітики постають значення долі, вибору, свободи, трансцендування, травми і тривоги. Їхнє усвідомлення надає значної гостроти та напруги в роздумах над даною проблемою, яка не тільки інтелектуально осмислюється, але й емоційно сприймається.

6. Очевидно, що особливий акцент на екзистенційній аналітиці не ігнорує актуальність осмислення соціальних та політичних аспектів вибору певного шляху в ситуації роздоріжжя. У сучасній Україні панівною ідеологією соціального та політичного вибору утвердився західний шлях розвитку. Однак ні він, ні його потенційні альтернативи власними силами не здатні подолати очевидне наростання тенденції духовної деградації в суспільстві, що загрожує фіналом його духовної катастрофи. В цьому персоналістична думка звертає серйозну увагу до духовно-гуманістичної трансформації окремого індивіду, значення чого незаслужено витіснено на периферію та ігнорується свідомістю більшості людей. В

актуалізації зазначеного завдання вбачається значний за своїм масштабом та далеко невикористаний ресурс у якісному перетворенні суспільних відносин на засадах духовності та гуманізму.

Потоцька Ю. І.,
канд. філос. н., доц.,
доцент кафедри
міжнародних відносин, політичних наук
і практичної філософії
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
Харків, Україна.
slavapt@ukr.net
YuliiaPototska@hneu.net

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ РИЗИКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

«Суспільство ризику» – концепт, який привертає увагу до постійного виробництва ризиків у сучасному суспільстві та непередбачуваності його майбутнього. Філософська та соціологічна думка (У. Бек, Е. Гіденс, Н. Луман, А. Вілдавські та ін.) вказує на такі чинники зростання ризиків, як техногенний характер цивілізації, розвиток «небезпечного знання», ускладнення соціальних структур тощо. Зокрема мова йде про екзистенціальні ризики, які загрожують існуванню людства. Концепції безпеки намагаються враховувати розмаїття викликів військово-політичного, соціально-економічного, інформаційного характеру за умов нелінійної динаміки розвитку цивілізації.

Дослідники суспільства ризику розглядають не тільки об'єктивні чинники, але й культурно-психологічну складову проблеми, специфіку сприйняття ризику соціумом і окремими індивідуумами. Безперечно, ставлення до ризику залежить від соціальної стратифікації (майнового стану, освіченості, приналежності до владних кіл, що забезпечує доступ до інформації, тощо). Проте можна виокремити деякі загальні положення щодо сучасного сприйняття ризиків.

Суспільство на цій стадії розвитку відрізняється особливою моральною атмосферою – «кліматом ризику» (Е. Гіденс) . Якщо раніше пріоритетом було подолання нерівності, боротьба за соціально-економічну справедливість, то тепер – захист безпеки. Причому тривога поширюється на усі верстви населення, оскільки у самому ризику немає класового (У. Бек). Експерти в певній області через вузьку спеціалізацію також не можуть вірно

оцінювати погрози, які існують в інших областях, і таким чином, часто знаходяться в ситуації пересічної людини.

Навіть якщо визнати, що сучасне повсякденне життя не є більш небезпечним, ніж життя попередніх поколінь, постійно оцінювати ризики для людини стає звичною, іноді майже непомітною справою (Е. Гіденс).

Ієрархія цінностей, у якій на першому місті знаходиться саме безпека, є адекватною християнській традиції есхатологічних очікувань глобальних катастроф, кінця історії цього світу. Глобалізація веде до того, що загрози, які раніше мали локальне значення, набувають міжнародного характеру, тому людина привчається мислити у термінах цивілізаційних, планетарних проблем.

Культурна ситуація початку ХХІ ст., яку визначають як постсекулярну, постпостмодерну, легалізує «наївну віру», «нову щирість», «нову серйозність», чуттєвість, ентузіазм на противагу «застарілому» іронізму постмодерна. Навіть позиція інтелектуалів змінюється. Так Б. Латур вважає, що скептичні настрої більш притаманні «простим людям», а інтелектуали, навпаки, не соромляться бути довірливими, захищати віру. З цієї точки зору справа не в тому, що існує вульгарний критицизм, а у тому, що взагалі критика авторитетів стає вульгарною.

Звісно, в умовах керованого інформаційного впливу владні структури формують зразки сприйняття ризиків. При цьому загальна тенденція, очевидно, є такою, що інформація щодо існування загроз сприймається серйозно. Маркером сучасного суспільства є те, що навіть значні соціально-побутові та правові обмеження, обумовлені міркуваннями безпеки, зустрічаються з розумінням, підтримуються та контролюються ентузіастами, а скептичне ставлення до ризиків кваліфікується як відстале, безвідповідальне та небезпечне.

Разводова Т.О.,
аспірантка кафедри філософії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна.
tr1362028@gmail.com

СОВІСТЬ – ЯДРО МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ

«Слідувати голосу власної совісті
зручніше, ніж голосу розуму,

адже при поганому результаті у совісті
завжди знайдеться виправдання і розрада»
(Ф. Ніцше)

Багато питань постає, щодо існування людства та пізнання ним нового. Людина від свого народження не усвідомлює законів математики чи логіки, але будь-яка людина може їх відкрити у процесі дорослішання та розвитку, долаючи на шляху пізнання різні перешкоди. На думку К. Твардовського, наш етичний релятивізм постає як перманентний розвиток народів і націй, що поступово та невпинно йдуть до усвідомлення базових моральних принципів. І те, що ми досі не досягли бажаної мети, свідчить лише про нашу внутрішню неготовність до відкриття таких знань [2].

Безпосередньо ці роздуми торкаються і природи совісті як реакції на недотримання етичних норм та принципів. Ми можемо говорити про те, що совість являє собою особистісний елемент нашого внутрішнього життя, але проявляється вона у кожного в різних ситуаціях та в різні моменти життя. Такі прояви совісті залежать навіть від приналежності особистості до певної культури. Але, як би прояви совісті не різнилися, загальнолюдським є сам феномен совісті. У проявах совісті чиниться виявлення її універсальних структур, які є основою наших особистих закликів: «Чи маєш ти совість?» І ми, обов'язково повинні зазирнути у свій внутрішній світ та зробити спробу знайти те, що є основою нашої моралі та характеризує як наше особисте життя, так і життя суспільства.

Совість – найскладніше поняття етичної думки яка зазвичай аналізується через призму людського переживання реалій сучасності та передбачає слідування внутрішньому голосу, який межує між Добром і Злом, тобто між тим як має бути та як є. А як дійсно повинно бути? Як ми можемо дізнатися, що совість не є ілюзією і що вона нас не обманює? Чи не стає совість, при її визначенні, порожнечою, яку можна чим завгодно наповнити? Відповіді на ці складні питання дійсно можуть залежати від нашої особистої етичної позиції.

Розглядаючи різні етичні позиції, щодо розуміння сутності такого поняття як совість, стає зрозумілим, що елемент знання міститься у совісті і це знання про свої особисті дії, вчинки та думки. Совість являє собою форму самосвідомості людини та її шлях життя. Свідомість – феномен, який розкриває Ідеальне, якого в наявному реальному житті не існує. Відповідно, совість постає тим станом свідомості, в якому на перший план виходить запитання особистості з приводу того, ким вона хоче бути та ким вона є в реальності. Що ж відбувається при відмінності «хоче бути» та «є в реальності»? О.О. Дольська зазначає, що совість як поклик турботи, совість як здатність бути, аналізується опозиція «совість – провина» [1, с. 29].

Ніхто не має можливості домовитися з совістю бо совість є суддею перед яким нездатна виправдатись людина. В діях совісті вона опиняється один на один із Собою та внутрішнім голосом. Саме його М. Гайдеггер порівнював із Зовом. І людина або робить вибір та відгукується на нього, або ж придушує в собі, проте абсолютно позбавитись його вона не може [3].

Отже, совість являє собою ядро морального життя людини. Вона розкриває базові норми та цінності, які характеризують поведінку та життя людини.

Література:

1. Дольська О.О. Актуальність метафізики у питаннях дослідження феномену совісті. Гуманізм. Людина. Совість : Матеріали XXXII-х Міжнародних людинознавчих філософських читань. Дрогобич, 2022. – С. 27-35.
2. Твардовський К. Етика та її відношення до теорії еволюції. Твардовський К. Вибрані праці. Львів: Львівське товариство імені К. Твардовського, 2016. С. 72–88.
3. Heidegger M. Kant und das Problem der Metaphysik / ed. F.-W. von Herrmann. 5th ed. Frankfurt : Klostermann, 1991. 405 S.

Vilmantas Stankus,
Tourism and sports Management
study programme,
Lithuania university of sport,
Kaunas, Lithuania.
vilmantas.stankus@stud.lsu.lt

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT ISSUES IN A SPORTS ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF COVID-19

Object - Human resource management issues in the context of the COVID - 19 pandemic.

The aim - To identify the problems of human resource management in a sports organization in the context of COVID - 19 from the coaches' point of view.

Tasks of the research:

1. Discuss the challenges of human resource management in the COVID-19 pandemic.
2. To highlight the factors contributing to HRM problems in a sports organization
3. To highlight the human resource management solutions used in sport organizations in relation to the COVID-19 pandemic.

Subjects and selection: Targeted selection. The main requirements for selecting informants for the study were: coaches from sports organizations (football clubs) who were working before, during and still working in the COVID - 19 pandemic. If the survey reveals that a subject does not meet the basic requirements of the survey, the results of the survey will not be used. This sport has been chosen because I have access to personal contacts with a wide range of sports organizations and I am able to collect enough subjects who meet the selection criteria. The number of subjects will not be important in the selection process, but interviews will be carried out until repetition of answers starts, but at least 5 football coaches will be interviewed.

Methods: Literature review; Qualitative research is carried out by interview method. The data was processed using qualitative content analysis.

Summary of data: The study found that during the COVID-19 pandemic, human resources management faced problems such as unemployment, reduced cash flow and lack of income. The biggest HR problems in the sports organisation during the COVID-19 pandemic were lack of space, lack of activities and limited possibility to run classes remotely. Psychological difficulties were also encountered, such as feelings of uncertainty, a sense of meaninglessness, loss of financial stability and lack of fulfilment. In order to cope with the impact of the Covid-19 crisis on human resources, the organisations have taken measures to manage the situation. They provided remote training, exclusive rights for teams to conduct contact training and financial support. In terms of employees, the management of the sports organisation should ensure the creation of a safe space, integrate the distance learning system more effectively, provide financial support to coaches, provide more robust strategies for the future, and, if necessary, provide psychological support from specialists when managing crisis situations. to manage the impact of the Covid-19 crisis period on the organisations' HR resources, the organisations have taken situation management measures.

Key words: Human resources, sports organizations, human resource management during the Covid - 19 pandemic.

Wei Sun,
Postgraduate student,
Department of Philosophy,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine.
College of Educational Sciences,
Jiamusi University
Area C of HLJ province, China.
sunwei339@163.com

TECHNOLOGICAL CHANGE RESHAPES THE CONCEPT OF EDUCATIONAL DEVELOPMENT

At present, the fourth industrial revolution, driven by artificial intelligence, big data and other high technologies, is developing rapidly, bringing about far-reaching effects on human production and lifestyles, as well as new requirements for the education process, with technological change and openness and cooperation becoming the key words for education in all countries to resonate together and cope with the "changes in development" in the future.

In recent years, the world landscape has been under constant adjustment and change due to the impact of the new epidemic, the great power games and regional conflicts. In the face of all these uncertainties, it has become a consensus among peoples to work together on major issues of economic, social and human development, among which the reshaping of education by technological change is an important aspect[2].

The technological revolution has given rise to an underlying logic for future-oriented education.

The burgeoning new industrial and technological revolutions have made technological progress and human social development converge into an organic whole. The "Internet+" has broken the established limitations of time and space, big data has broken the limitations of human understanding of complex social systems, and artificial intelligence is constantly breaking the boundaries of human cognition Science, technology and society are more closely linked than ever before, not only reshaping the knowledge and information creation logic, accelerating the evolution of the Internet of Everything and digital neural networks, but also accelerating the dimensional upgrade of human society and creating a new economic and social space-time structure[3].

The accelerating technological revolution has brought enormous challenges and opportunities to education. On the one hand, new industries, new jobs and new demands are constantly emerging, putting forward new requirements on the supply capacity and supply structure of educational personnel, and bringing new challenges to the positioning, philosophy, form, learning process, and institutional mechanism construction of education; on the other hand, breakthroughs in clusters of digital, networked, intelligent, diversified and collaborative technological revolutions have created the possibility of implementing the concept of learner-centred education, which will Technologies such as VR/MR (Virtual Reality/Mixed Reality) break the boundaries between the world of perception, the world of science and the world of imagination, creating spatial and temporal scenarios for learners to face the future, forming learning spaces that

reflect the needs of real work scenarios while conforming to the laws of education, and helping learners to develop competencies to face future development needs.

Education for the future should be proactive in understanding, seeking and adapting to change. Future-oriented learning will be more diverse, flexible, autonomous and varied; future-oriented curricula will be more autonomous, interactive and innovative, reflecting mechanisms designed to stimulate and drive learners' independent learning; future-oriented teachers will drive students' overall growth and cultivate their innovative spirit while transferring knowledge; future-oriented campuses will no longer be a closed system, but will become centres of knowledge and information. The boundary between universities and enterprises will be further broken, and the lifelong learning and innovation function of universities will be further highlighted.

A cluster breakthrough in technology-driven changes to the shape of education.

The impact of technology on the shape of education covers all aspects of philosophy, mechanisms, infrastructure, learning activities and open and integrated ecology. Future-oriented education changes always adhere to the learner-centred approach, follow the laws of educational growth, reconstruct the processes, mechanisms and models of talent training, explore new forms of schools, and help modernise school governance systems and capacities[4].

Technology is accelerating to make education available to more students at a lower cost and with greater flexibility. The new technological revolution requires both the aggregation of knowledge production creation, transformation and dissemination in the same process, and provides the technological conditions for the unification of innovation scenarios. Technology is reshaping the new shape of the digital, intelligent school. After stripping away the "shell" of the school, the core elements of the school can be summarised as curriculum, measurement and evaluation. In the digital, networked and intelligent age, schools are moving from closed to open, and the relationship between schools and society and families is becoming more diverse and interactive, catalyzing changes in the way schools are organised and managed, as well as in the way they work together. Peter-André Alt, President of the German Conference of University Presidents, believes that in the face of a complex and changing international situation, there are no longer uniform standards for educational cooperation. Santiago Irazabal Mourlo, President of UNESCO's 41st General Conference, said that education is as important a component of global sustainable development as society, the economy and ecology, and that we must pay enough attention to unite to use emerging technologies to contribute to educational innovation and knowledge sharing[1].

A critical path to technology-driven change in the shape of education.

ChatGPT has attracted global attention in recent times, so why has it sparked national awe and concern? This touches on the question of the technological nature of ChatGPT and the deeper philosophical implications. At the level of technological revolution, the emergence of ChatGPT

signifies a major breakthrough and turnaround in AI technology, starting to move from tools to autonomy, from composition to generation, heralding the official opening of the curtain of general AI and the increasing possibility of the construction of a cosmic brain in the meta-universe. The ChatGPT is a technological revolution in artificial intelligence[5]. ChatGPT is a world-shattering event, mainly because of the breakthroughs in the technical field of artificial intelligence research, and ChatGPT will be a turning point in the history of artificial intelligence[6]. On a technical level, it means that AI is truly moving from deductive reasoning to human-like empirical learning, from tool status to autonomy and independence, the initial dawn of general AI, and marks the ability of the cosmic brain of the metaverse to learn on its own. It also has the potential to unravel the mechanics of learning and innovation, offering new pathways for humans to explain learning and innovation.

References:

1. Huang, X.R. & Liu, L.. The significance of ChatGPT from technology and philosophy. Journal of Xinjiang Normal University (Philosophy and Social Science Edition). doi:10.14100/j.cnki.65-1039/g4.20230417.001.Li Mang. (2008). On the relationship between "human and technology" in the field of educational technology. China's e-learning (07), 11-15.
2. Yan Guangcai. (2021). Information technology revolution and educational teaching change: reflections and prospects. Journal of East China Normal University (Education Science Edition) (07), 1-15. doi:10.16382/j.cnki.1000-5560.2021.07.001.
3. Chen, Feng. (2020). Technological revolution driving educational change: education for the future. Chinese Higher Education (20), 4-5+8.
4. Ba, H.L. (2018). Exploring the reshaping of teachers' roles in the context of education informatization... (eds.) The path of deep integration of information technology and subject teaching - the third collection of case studies of digital teaching papers in primary and secondary schools. Pp. 216-220.
5. Simon Frieder, Luca Pinchetti, Ryan-Rhys Griffiffiffiths, et al.Mathematical Capabilities of ChatGPT, <https://arxiv.org/abs/2301.13867>
6. Roberto Gozalo-Brizuela , C.Eduardo.Garrido-Merchan. State of the Art of Generative AI, <https://arxiv.org/abs/2301.04655>

Changlong Sun,
Postgraduate student
of the department of philosophy,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»,
Jiamusi Jiamusi University, China.
1915019874@qq.com

1. An ancient Chinese world view.

The Chinese civilization has recorded its written understanding of the world at its source. In the Tao Te Ching, Lao Tzu briefly explained the origin of the universe (heaven and earth). He said: "There are things mixed into, the first heaven and earth are born. Lonely Xi Xi, independent but not change, walk without danger, can be the mother of heaven and earth. I do not know its name, the word is said dao, strong name said 'big'". (Chapter 25 of Tao Te Ching) The Book of Changes describes the origin of the universe in more detailed and systematic detail than the Tao Te Ching: "Zi said: What is the person in Yi? Husband 'easy' open things, the world, such as just also..... Therefore, Yi has Tai Chi, which produces two rites, two rites to four elephants, four elephants to eight gossip, eight gossip and good luck, and good luck". (Zheng Xuan: The seventh series of Zhouyi and Zheng, Hu Hailou Series) The world is a process of Yin and Yang and fractal generation of all things. In fact, the ancient Chinese world view is expressed in the local concept of China as "the concept of heaven". For the Chinese people, "heaven" means a philosophy and a world view. The world that "heaven" refers to is a world containing nature, the universe, society and people, and it is a world with both human and physical meanings. In Chinese culture, understanding "heaven" is understanding the basis of the natural universe, society and man.

The Chinese people's understanding of "heaven" and "the way of heaven" stems from people's initial fear, respect and worship of heaven as the most noble will, namely, the so-called "dominant heaven". People believe that "heaven" is the existence of nature, which is the most thorough abstraction of the universe and its operation law. The Master said, "What does God say? Four line how, all things born yan, what to say?" (The Analects of Confucius) This affirms the normal operation of the natural day. With the gradual perception and closeness of the cosmic phenomenon, people's subject consciousness begins to awaken, and people begin to realize that people are active in the universe and can play their initiative, so people combine with heaven and earth as the "three talents". The Book of Changes says: "Three talents, the way of heaven and earth." Dong Zhongshu said, "Heaven, earth, man, the foundation of all things, born, raised, man." (Dong Zhongshu, The 19th God of the Spring and Autumn Period, Qianlong of the Qing Dynasty) all aim to show that all things exist in this vast nature and can be unified in harmony with each other.

The concepts of "heaven" and "Tao" in the pre-Qin period laid the basic world view of the Chinese people and were the basic view of China on the world. The temple of the Wei and Jin dynasties developed into the metaphysical period and began to focus on the "having", "no", "this" and "end" of the world, but the text based on it was still the Book of Changes, Laozi and Zhuangzi in the pre-Qin period. In the Song and Ming dynasties, people's views of heaven and Taoism began to discuss whether the origin of the world was the nature or the mind, so as to form the two

university schools of Neo-Confucianism and mind. The department of science believes that the origin of the world is the nature, while the department of mind believes that the origin of the world is the mind. However, the basis of the two theories is still the Analects of Confucius, Mencius, six Classics and other texts in the pre-Qin period. Therefore, on the whole, the basis of the ancient Chinese world view is the "concept of heaven" which had been formed in the pre-Qin period. The Chinese people have not only formed the world outlook and the concept of understanding the world, but also have a set of methodology for understanding the world. In the Chinese discourse system, the methodology is called "for the side of learning". The general situation of the Chinese "for the party of learning", in the words of the Doctrine of the Mean, is "respecting virtue" and "Taoism".

"Virtue" and "Taoism" from the doctrine of the Mean of Rites: «The way of the sage! Yangyang! Development of all things, very steep in the sky. Excellent and excellent! Three hundred etiquette, three thousand prestige, wait for the person and then go». Therefore, if you do not live to virtue, to the Tao is not coagulation yan. Therefore, the gentleman respects virtue and asks questions, to the vast and subtle, extremely clever and the mean, review the past to know the new, honest to worship ceremony. "Since ancient times, there have been many different understandings and interpretations of" respect and virtue "and" Taoism ". Zheng Xuan's note is: «Virtue, that sincere; tao, still also; ask, learn sincere» (Zheng Xuan note, Lu Deming: The Book of Rites, Volume 16th Doctrine of the Mean, Taiwan Yue's family school). In other words, the essence of virtue "is" sincere ";" Tao "is the path;" Tao learning "is the" virtue "of the" sincere " through study and cultivation. Zheng Xuan stressed that "sincerity" is the "nature" of human beings, and the starting point of research is the "sincerity" nature of learners themselves. Starting from nature and nature, all activities of "Taoism" and learning are carried out. The purpose of scholarship is to further highlight and strengthen the "sincere" nature of learners. Obviously, among the "virtue" and "Taoism", Zheng Xuan emphasized "virtue".

Zhu Xi, in the Notes of the Four Books, said: " Respect, respect and respect; virtue, I suffer from the right principle of heaven. Tao, you, you respect and virtue. The big end of the two channels is also."([Song] Zhu Xi: The Chapter and Sentences of the Four Books, Song Dynasty) In this annotation, Zhu Xi paid equal attention to" respect and virtue "and" Taoism and learning ". Later, he launched an academic debate with Lu Jiuyuan and focused on" Taoism and learning ". On the more primary and fundamental issues of "virtue" and "inquiry", Zhu Xi and Lu Jiuyuan have different opinions: Zhu Xi believes that the fundamental method of understanding truth is to ask, to obtain true knowledge through continuous inquiry and exploration, and to develop virtue; Lu Jiuyuan's view is that virtue is the beginning and fundamental for understanding truth, while learning can only be built on the basis of virtue. Zhu Xi advocated that he should first view it and then return to the agreement; while Lu Jiuyuan advocated that he should first invent the original

mind and then read it."Zhu made Lu as too simple, and Lu supported Zhu as others, which is quite incompatible."([Song] Yuan Xie: On the Chronicle of Mr.Lu in Xiangshan, inscribed by Zhang Qiao in Jinjiang in the 38th year of Jiajing of Ming Dynasty) In fact, fundamentally, "respect and virtue" and "Taoism" are "the party of learning"."Virtue" is "respect", is the fundamental principle; "learning" is "Tao", is the only way. The two are unified, and the debate is generated because the thinkers have different perspectives on this issue and the different key points they want to emphasize. The greatest learning in life is the pursuit of virtue, learning must take the pursuit of virtue as the starting point and ultimate goal; and the only way to develop virtue is learning, in the process of accumulating learning to realize the development and perfection of virtue. A person who pursues true knowledge must take the pursuit of morality as the foundation, and a person who pursues morality must explore true knowledge as the way. Only in this way can he form a correct world outlook and form a real understanding of the world.

Zhu Xi, in the Notes of the Four Books, said: " Respect, respect and respect; virtue, I suffer from the right principle of heaven. Tao, you, you respect and virtue. The big end of the two channels is also."([Song] Zhu Xi: The Chapter and Sentences of the Four Books, Song Dynasty) In this annotation, Zhu Xi paid equal attention to" respect and virtue "and" Taoism and learning ". Later, he launched an academic debate with Lu Jiuyuan and focused on" Taoism and learning ". On the more primary and fundamental issues of "virtue" and "inquiry", Zhu Xi and Lu Jiuyuan have different opinions: Zhu Xi believes that the fundamental method of understanding truth is to ask, to obtain true knowledge through continuous inquiry and exploration, and to develop virtue; Lu Jiuyuan's view is that virtue is the beginning and fundamental for understanding truth, while learning can only be built on the basis of virtue. Zhu Xi advocated that he should first view it and then return to the agreement; while Lu Jiuyuan advocated that he should first invent the original mind and then read it."Zhu made Lu as too simple, and Lu supported Zhu as others, which is quite incompatible."([Song] Yuan Xie: On the Chronicle of Mr.Lu in Xiangshan, inscribed by Zhang Qiao in Jinjiang in the 38th year of Jiajing of Ming Dynasty) In fact, fundamentally, "respect and virtue" and "Taoism" are "the party of learning"."Virtue" is "respect", is the fundamental principle; "learning" is "Tao", is the only way. The two are unified, and the debate is generated because the thinkers have different perspectives on this issue and the different key points they want to emphasize. The greatest learning in life is the pursuit of virtue, learning must take the pursuit of virtue as the starting point and ultimate goal; and the only way to develop virtue is learning, in the process of accumulating learning to realize the development and perfection of virtue. A person who pursues true knowledge must take the pursuit of morality as the foundation, and a person who pursues morality must explore true knowledge as the way. Only in this way can he form a correct world outlook and form a real understanding of the world.

2. With the community of shared future for mankind.

Taking a community with a shared future for mankind as our worldview means choosing to follow the development path of reform, opening up and win-win cooperation. In the past 10 years, the number of pilot free trade zones in China has increased from 0 to 21; the number of free trade agreements has increased from 10 to 19, including the accession in the world; the number of pre-establishment national treatment for foreign investment has been fully implemented, and the negative list has been reduced from 93 to 31; and the number of market players has increased to over 160 million households. According to the World Bank report, China's business environment jumped 65 places to 31st place in 10 years. Some people complain about China's "setback" of reform and opening up and China's "loss of the United States". Its authenticity and deep intention need to be considered. Building on a community with a shared future for mankind means choosing the path of peaceful development. China's development is the growth of the forces for world peace, not the expansion of the forces of the so-called "breaking the status quo". China is highly concerned about the situation in Ukraine.

Human history of the 20th century is full of crossroads. The first historical "crossroads" of the 21st century has emerged: will the world create a new century or a century? The choice of the people of all countries is crucial. From the perspective of "democracy and autocracy", division, competition and conflict are the key words; from the perspective of the community of shared future, openness, cooperation and win-win are the ultimate options.

Тарароєв Я. В.,
доктор філос. н., проф.,
проф. кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харківський національний університет
мистецтв імені І.П. Котляревського,
Харків, Україна.
tarjv2010@gmail.com

ЕКОНОМІКА КАПІТАЛІЗМУ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС

Можна достовірно стверджувати, що економічна система сучасного глобалізованого світу є капіталістичною системою. Згідно Є. Валерстайну [1], вона вже існує понад 500 років. За цей час відбувались її певні варіації та навіть виключення, але загалом, вона працює по єдиному принципу. Строго кажучи, цей принцип виникає набагато раніше, з принципом

розподілу праці, та диференціації трудової діяльності. Його можна назвати принципом концентрації ресурсів. Матеріальні ресурси концентруються в якомусь локальному місці, поєднуються з працею, результатом чого є нові матеріальні об'єкти, які задовольняють якусь потребу людей. Прикладом цього може служити хоча б будівництво пірамід у стародавньому Єгипті. Фараон забезпечував концентрацію матеріалу, з якого будувались піраміди, концентрацію їжі, яку отримували робітники у якості заробітної плати. Поєднуючи все це з трудом робітників виникала піраміда, яка задовольняла потреби фараона у вічному житті в потойбічному світі. Капіталізм, який виникнув понад 500 років тому, мав певні особливості у цьому процесі. По перше, розповсюдження товарно-грошових відношень приводить до того, що матеріальні ресурси концентруються не у натуральному вигляді, а у вигляді всезагального еквіваленту матеріальних речей – грошей. Це додає системі гнучкість та динамічність. По друге до процесу матеріального виробництва залучається велика кількість людей. Але основне у цьому є то, що ці люди є не тільки виробниками того, що вони зробили, але й споживачами цього. Якщо на будівництві піраміди працювала велика кількість людей, то результатом цієї праці вони не користувались, самою пірамідою користувався один фараон (зі своїми приближеними), і то тільки після своєї смерті. У капіталістичній системі, наприклад при виробництві автомобілів працівник автомобільного заводу сам може на свою зарплатню купити собі автомобіль. Безумовно, у реальності все складніше, працівнику автомобільного заводу потрібен не тільки автомобіль, але й ще багато речей, але свою зарплатню він може обміняти на ці речі, які зробили інші робітники.

У класичній капіталістичній системі концентрація капіталу відбувається у руках приватних осіб. Саме вони перетворюють фінансовий капітал у натуральну форму, тобто будують заводи, купують обладнання та сировину, наймають працівників для виробництва. Все це має назву інвестицій. Після початку роботи та початку продаж того, що вироблено, капіталізм отримує прибуток. Це різниця у грошовому еквіваленті між тим, що було інвестовано та тим що було отримано. Чим більше прибуток, тим більш накопичується капітал. Накопичений капітал знову виконує функції нових інвестицій, тобто починається новий цикл виробництва. Ця циклічна схема, перш за все за рахунок залучення широких верст населення у процес виробництва та споживання, забезпечувала динамічний розвиток та ефективність капіталістичної системи протягом декількох століть, особливо з початком промислової революції та індустріального способу виробництва. Незважаючи на ефективність цієї системи, вона мала та має суттєвий недолік, який обмежує її функціонування. Цей недолік можна назвати насиченням ринку. Його ще можна назвати кризою перевиробництва. Відносно цієї кризи існує багато теорій, як і взагалі теорій циклічного розвитку капіталістичних відносин та виробництва, відповідно існує і багатий

масив літератури з цього приводу. Цей масив дуже далеко входить за рамки цієї роботи, і тому зараз немає сенсу його вказувати.

У рамках цієї роботи треба відмітити тільки декілька моментів. По перше, якщо виробництво ефективне, то швидкість виробництва стає більшою, ніж швидкість споживання. Усе людське споживання являє собою споживання повсякденності, тобто те, що необхідно споживати регулярно (їжу, одяг, енергію і т.і.), та довгострокове споживання, тобто те, що споживається довго, відповідно купується не часто (дома, автомобілі, меблі, побутова техніка та т.і.). Взагалі і те, і інше споживання принципово обмежено, тому, якщо його виробництво буде більше, ніж споживання, наступить криза перевиробництва, або насичення ринку, інвестиції нема буде куди вкладати і «рух» капіталізму зупиниться. По друге, самі інвестиції, які є прибутком, виникають за рахунок того, що певну частину виробленого у грошовому еквіваленті власник капіталу забирає собі. Тобто, якщо б у кожному циклі робітники у грошовому еквіваленті споживали все, що вироблялось, то капіталіст би не отримував прибутку, у нього не було б інвестицій, і він не зміг би почитати новий цикл виробництва. З цього випливає, що не все, що виробили робітники, вони зможуть спожити, і тому, при накопиченні цього ефекту він буде також впливати на розвиток кризи насичення та перевиробництва. Отже, основне питання капіталізму, яке впливає з його природи, є проблема підтримання споживання. За весь час його існування це питання вирішувалось у двох напрямках. Перший – зростання населення. На початку епохи промислового капіталізму, десь приблизно у другій половині XVIII століття населення Землі складало порядку 1 мільярду осіб, зараз, у середні першої половини XXI століття воно складає 8 мільярдів осіб. Тобто, приблизно за 250 років населення Землі збільшилось у 8 разів, причому за останні 48 років (з 1974 по 2022) у 2 рази. Це дуже швидкий зріст населення, у історії людства таких темпів росту населення більше ніколи не було. Це можна розглядати як систему з позитивним зворотним зв'язком – капіталізм стимулював зріст населення за рахунок збільшення матеріальних благ, а зріст населення стимулював розвиток капіталізму за рахунок зростання виробництва та споживання.

«Парадигма» постійного зростання населення стала невід'ємною складовою капіталістичного світогляду, виникало багато теорій, які описували цей процес на кшталт мальтузіанства, певні країни, наприклад КНР, ще у недалекому минулому цю тезу поклали у основу своєї внутрішньої державної політики «Одна сім'я – одна дитина». Але зараз ситуація змінюється. «В ООН прогнозують, що темпи загального зростання населення сповільняться через 15 років. У 2037 році, на планеті буде 9 мільярдів людей. Наступний мільярд з'явиться приблизно у 2050 році. Згідно з оцінками ООН, найбільше число, до якого може зрости глобальне населення, становить 11 мільярдів, і воно може жити на планеті близько 2100

року. Однак деякі дослідження очікують, що населення світу досягне піку раніше. Наприклад, за даними Інституту вимірювання та оцінки здоров'я (IHME) при Вашингтонському університеті, найбільша кількість людей на Землі (9,7 мільярда) може бути в 2064 році, а потім - зменшиться. 50 років тому річний приріст населення становив два відсотки (останній раз понад два відсотки в 1972 році). У 2020 році він становив 1,05 відсотка, а приблизно в 2050 році темпи зростання можуть впасти приблизно до 0,5 відсотка». [2]. Інші прогнози відносно зростання населення ще песимістичніше. Так, згідно оцінки Римського клубу пік населення прийде на 2046 р. з кількістю 8,8 мільярда, або навіть у 2040 р. з кількістю 8,5 мільярда, а у 2100 р. буде відповідно 7,5 мільярда або 6 мільярдів [3]. Сучасне збільшення населення відбувається у першу чергу не за рахунок зростання народжуваності, яка суттєво зменшується, а за рахунок зменшення смертності, що приводить до старіння населення. Тобто, вже у кінці XXI століття ми будемо мати у світі суттєво іншу демографічну ситуацію, ніж вона була наприкінці XX століття. Як ця нова демографічна ситуація вплине на функціонування та розвиток капіталізму – цікава та перспективна тема наукових досліджень.

Ще один напрямок, окрім зростання населення, вирішення проблеми підтримання споживання при капіталізмі є розвиток науково-технічного прогресу. Технології, в основі яких лежать науково-теоретичні моделі вирішують задачі як кількісного, так і якісного збільшення виробництва усього того, що споживається. Кількісне збільшення відбувається за рахунок зростання продуктивності праці, якісне – за рахунок пропозицій нових товарів та послуг, які більш ефективно задовольняють проблеми людей. Наприклад, потреба у пересуванні людей та вантажів послідовно задовольнялась морським та гужовим транспортом, автомобільним транспортом, залізницею, авіаційним транспортом, тощо, який, у своє чергу модернізується, і деякі види якого зникають, а деякі виникають. Але, по мірі розвитку технологій та виникнення та розвитку феномена науково-технічного прогресу, нові технології все більш фундаментально ґрунтуються на загальній теоретичній базі, вони намагаються застосовувати для використання людиною все більш складні і тому менш доступні людині природні явища та процеси. Складність та менша доступність цих процесів та явищ потребує зростання фінансів та часу для їх засвоєння, тобто переходу їх у таку форму, яка б була доступною для використання їх людиною, і особливо важливо, пересічною людиною, яка б могла отримати їх у вигляді товару, тобто отримати їх у результаті обміну на гроші. Для прикладу приведемо декілька фактів. Перший політ технічного устрою, який був важче, ніж повітря відбувся у 1903 р. (Літак брат Райт).

Теоретичні засади цього явища у вигляді теореми Кутта – Жуковського (теорема про підйомну силу тіла, що обтікається плоско паралельним потоком ідеальної рідини або

ідеального газу) були сформульовані Мартіном Куттом у 1902 році, а Н. Є. Жуковським – незалежно у 1904 році. І ще до I світової війни почалось комерційне використання цих підходів, тобто почали виникати комерційні (капіталістичні приватні) фірми, які займались авіабудуванням. Тобто час від виникнення ідеї та першої її реалізації до широкого комерційного застосування складав десь 10 років. Але зовсім інша ситуація складалась у інших технічних галузях. У космонавтиці одною з основних теоретичних засад є формула Ціолковського. Вона була опублікована у 1903 р. Практичне використання цієї формули почалось з початку 30-их років ХХ століття. З початку роботи з цієї тематики фінансувались виключно інститутами держави, насамперед військовими. Але загалом космонавтика змогла реалізувати певні комерційні (прибуткові) проекти десь у кінці ХХ, спочатку ХХІ століття, з розвитком супутникових комунікаційних технологій, хоча і зараз космічні дослідження значною мірою фінансуються за рахунок держави. Тобто час від виникнення ідеї до широкого комерційного застосування складав десь 70 років.

Ще один приклад – ядерна енергетика. Теоретичними засадними ядерної енергетики є уявлення про поділ атомного ядра. Теоретична модель цього поділу була репрезентована Н. Бором у 1939 р. А вже у 1960 р. в експлуатацію була введена АЕС Дрезден – перша атомна станція у США, будівництво якої фінансувалося з приватних джерел. Тобто, час від виникнення ідеї до початку комерційного застосування складав десь 20 років, ці 20 років роботи фінансувались виключно інститутами держави, хоча і зараз державне фінансування займає дуже велику частину від загального фінансування. Це велике і складне питання, що до приватних та державних часок фінансування у атомній енергетиці, ситуація дуже різна по країнам, видам робіт (збагачення урану, виготовлення пального, будівництво реакторів, експлуатація реакторів, НДКР, тощо), і його треба розглядати окремо. Але у ядерній енергетиці є ще один нюанс. Лівова частина працюючих зараз у світі реакторів (окрім буквально декількох) працюють на урані-235. Але у природі його дуже мало: 0,72% від загальної кількості урану. Фактично все інше – уран-238. Реактори, які працюють на урані-235 дешевше в експлуатації, ніж реактори, які працюють на урані-238, і тому їх комерційне використання є цілком можливим. Але запаси урану-235 дуже обмежені, їх вистачить на декілька десятиліть. Рано чи пізно виникне необхідність широкого застосування реакторів на урані-238 (реактори на швидких нейтронах). Як буде вирішуватись питання фінансування розвитку цих реакторів у майбутньому – важко сказати, але вже зараз можна констатувати, що з початку робіт у цьому напрямі (50-ти роки ХХ століття) і до сьогодення єдиним інвестором у ці роботи є інститути держави. Тобто, час від виникнення ідеї до початку комерційного застосування буде складати набагато більше 70 років. І ще один приклад, такий як отримання електричної енергії за допомогою керованого термоядерного синтезу.

Перші ідеї що до утримання плазми у цьому процесі були запропоновані ще на початку 50-их років ХХ століття, але ще й досі до створення таких установ достатньо далеко. Увесь цей час інвестиції у цей проект відбувались виключно з боку держави, і ця ситуація буде зберегтися ще декілька десятиліть. Тобто можна стверджувати, що час від виникнення ідеї до широкого комерційного застосування буде складати не менше 100 років.

Узагальнюючи все вищесказане, ми можемо говорити про те, що розвиток капіталізму, де капітал концентрують приватні особи, спирається на «залученість» широкого загалу суспільства у процес виробництва, що водночас забезпечує «залученість» до широкого споживання, що і породжує наступний цикл. Але розвиток науково-технічного прогресу формує більш широке залучання інституту держави у якості інвестора у розвиток певних базових технологій суспільства, що об'єктивно скорочує можливості приватних інвесторів, що, у свою чергу, об'єктивно скорочує «залученість» широкого загалу суспільства у процес виробництва. До цього додається скорочення темпів росту населення та його старіння, що об'єктивно скорочує «залученість» суспільства до широкого споживання. Ці основні тенденції сучасного капіталізму середини першої половини ХХІ століття і будуть визначати його розвиток у цьому столітті.

Література:

1. Immanuel Maurice Wallerstein The Modern World-system in the Longue Durée. — London and New York: Paradigm Publishers, 2004
2. Чисельність населення Землі перевищило 8 мільярдів. Чому кількість людей збільшилась і які можуть бути наслідки. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://informato.r.ua/uk/chiselnist-naselelnnya-zemli-perevishchilo-8-milyardiv-chomu-kilkist-lyudey-zbilshilas-i-yaki-mozhut-buti-naslidki>
3. The dominant economic model is destabilising societies. And the planet. It is time for change. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.earth4all.life>

Onyekwelu Victor Tochukwu
 Tourism and sports management (msc),
 Lithuanian sports University,
 Kaunas, Lithuania
vicony@stud.lsu.lt

**CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
 PRACTICES IN TOURISM SECTOR: A CASE STUDY
 OF TOURISM INDUSTRY IN LAGOS, NIGERIA**

Novelty: The emergence of diverse environmental challenges has brought close attention to the operations of businesses to minimize the negative impacts on the society. And one of the ways to achieve this is through taking into considerations social responsibility for accountability of all sectors including the tourism industry. Despite this, the compliance level of CSR in many developing countries is still worrisome. The study therefore consider Lagos the commercial hub of Nigeria to assess the compliance CSR and attempt to enhance its application in the tourism sector.

The aim of the thesis – To examine the compliance level of corporate social responsibility practices in tourism industry in Lagos, Nigeria.

In an effort to achieve the above aim, the following research objectives are set:

1. To understand the concept of corporate social responsibility practices in tourism sector and the compliance measures
2. To explore the theoretical viewpoints of corporate social responsibility in the tourism sector in Lagos Nigeria
3. To suggest strategies for enhancement of corporate social responsibility practices in tourism sector in Lagos, Nigeria.

Research method. The research method entails analysis of the scientific literatures and a qualitative research methods with the application of semi-structured interview with experts. The outcome of the interview was analysed using thematic and swot analysis. It enable researcher to breakdown and organize data by tagging participant's observations and quotation with code to derive appropriate themes. This enabled the researcher to accumulate facts to develop suggested strategy to enhance CSR practice in Lagos tourism sector.

Conclusions

1. CSR is principle that compels organisations to integrate social and environmental concern in their business for the benefit of the immediate environment and stakeholders.
2. The CSR theories apportion importance to environmental protection, economical wellness and social responsibility as core aspect an organization or sector.
3. A two-dimensional strategy was suggested; internal and external penetration of tourism business in Lagos to enhance the implementation of CSR by creating adequate awareness and involving all stakeholders.

Keywords: Tourism Industry, Tourism Sector, Corporate Social Responsibility, Lagos, Nigeria.

Naujovė: Atsiradus įvairiems aplinkosaugos iššūkiams, didelis dėmesys buvo skiriamas įmonių veiklai, siekiant sumažinti neigiamą poveikį visuomenei. Vienas iš būdų tai pasiekti yra atsižvelgti į socialinę atsakomybę už visų sektorių, įskaitant turizmo pramonę, atskaitomybę. Nepaisant to, ĮSA atitikties lygis daugelyje besivystančių šalių vis dar kelia nerimą. Todėl tyrime

Lagosas laikomas Nigerijos komerciniu centru, siekiant įvertinti atitiktį ĮSA ir bandyti pagerinti jos taikymą turizmo sektoriuje.

Baigiamojo darbo tikslas – Išnagrinėti įmonių socialinės atsakomybės praktikos atitikties lygį turizmo industrijoje Lagose, Nigerijoje.

Siekiant šio tikslo, nustatomi šie tyrimo tikslai:

1. Suprasti įmonių socialinės atsakomybės praktikos turizmo sektoriuje sampratą ir atitikties priemones
2. Išnagrinėti teorinius įmonių socialinės atsakomybės požiūrius Lagoso Nigerijos turizmo sektoriuje
3. Pasiūlyti strategijas įmonių socialinės atsakomybės praktikos stiprinimo turizmo sektoriuje Lagose, Nigerijoje.

Tyrimo metodas. Tyrimo metodas apima mokslinės literatūros analizę ir kokybinius tyrimo metodus, taikant pusiau struktūruotą interviu su ekspertais. Interviu rezultatai buvo analizuojami naudojant teminę ir swot analizę. Tai leidžia tyrėjui suskirstyti ir tvarkyti duomenis, pažymint dalyvio pastebėjimus ir citatas su kodu, kad gautų atitinkamas temas. Tai leido tyrėjui kaupti faktus, kad sukurtų siūlomą strategiją, kaip sustiprinti ĮSA praktiką Lagoso turizmo sektoriuje.

Išvados

1. ĮSA yra principas, verčiantis organizacijas integruoti socialinius ir aplinkosaugos klausimus į savo verslą, kad tai būtų naudinga artimiausiai aplinkai ir suinteresuotosioms šalims.
2. ĮSA teorijos svarbą priskiria aplinkos apsaugai, ekonominei gerovei ir socialinei atsakomybei kaip pagrindiniam organizacijos ar sektoriaus aspektui.
3. Buvo pasiūlyta dviejų dimensijų strategija; vidaus ir išorės skverbtis į turizmo verslą Lagose, siekiant sustiprinti ĮSA įgyvendinimą sukuriant tinkamą informuotumą ir įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis.

Raktiniai žodžiai: Turizmo pramonė, turizmo sektorius, įmonių socialinė atsakomybė, Lagosas, Nigerija.

Trynyak M. V.,
 Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
 G. S. Scovoroda Kharkiv National
 Pedagogical University,
 Kharkiv, Ukraine.
maya1973trynyak@gmail.com

OF THE WAYS TO OVERCOME THE POST-WAR CRISIS

The general task of this seminar is to analyze the existential particularities of the current situation when the world found itself at a crossroads. It is also important to research functional potential of modern technologies, resources and social institutions and their role in our lives since they largely influence our worldview.

For Ukrainians, it is especially valuable if the participants of the discussion would develop effective recommendations as for overcoming the consequence of Russian aggression that led to many social and personal tragedies. Therefore, the aims of such the discussions are also to determine those challenges, priorities and practices that should be deeply analyzed in order to restore and modernize the spiritual and moral world of Ukrainian people and to design the relevant and innovative decisions that will help to quickly recover and prevent a spiritual crisis at the micro and macro levels.

The mindset of Ukrainians has been significantly changed under the influence of the last tragic events where the war is on the first place. People are suffering too much and sharing their experience, which will never be forgotten by them. It also will be the factor of impact as for their views, decisions, and feelings over all the further life. Unfortunately, that is a proved fact since the wars had already happened in history before.

Edmund Husserl (the last great European rationalist, although a unique and even paradoxical one: the father of phenomenology but also of existentialism; the Cartesian whose researches in the end eviscerate the cogito; the mathematician-logician whose ultimate concern was spirit) stated that “if history has nothing more to teach us than that all the shapes of the spiritual world, all the conditions of life, ideals, norms upon which man relies, form and dissolve themselves like fleeting waves, that it always was and ever will be so, that again and again reason must turn into nonsense, and well-being into misery. Can we live in this world, where historical occurrence is nothing but an unending concatenation of illusory progress and bitter disappointment?” [1]. This is the final phase of his thought, like the final phase of his life, unfolded in Nazi Germany in the years just prior to the Second World War. The memory and shadow of the Great War of 1914–1918 were still fresh, the essential historical meaning of which had yet to be understood, and which could never be understood as well as the War taking place now.

The author of the abstract truly believes that there are ways to soften, to mitigate post-war trauma. Among those, we define philosophy itself, philosophical therapy, thinking as an existential practice that is not a play, not a comfortable game; it is a reflection about life and death, darkness and light. Thinking appears when the question “to be or not to be” is no longer a question of literary history. After the War, the analyses of what the dark times of today touched us about life and death,

good and evil, and society and humanity, will help to draw the right conclusions and return to inner harmony and justice.

Therefore, philosophy may hold a path forward for Ukrainians as they seek justice. This thesis was introduced by the director of the Doctoral School at Kyiv-Mohyla Academy and an associate professor in the Academy's Sociology Department Mychailo Wynnyckyj. However, he also offered a note of caution. "I fear that without a profound philosophical understanding of the roots of the evil agency that Ukrainians have suffered through during this war, the phrase 'never again', which supposedly was to be the unifying slogan for elites and institutions after World War Two, will yet again ring hollow at some point in the future [2].

References:

1. Edmund Husserl. The Crisis of the European Sciences and Transcendental Phenomenology, trans. D. Carr. Northwestern University Press. Evanston, 1970, p.405
2. Electronic source: <https://www.cbc.ca/radio/ideas/philosophy-in-times-of-war-1.6788960>

Фарафонова І. А.,
аспірантка кафедри філософії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна.
grant8305@gmail.com

ПОГЛЯДИ НА ФЕНОМЕН СВІДОМОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ДОСЛІДЖЕНЬ Д. ДЖ. ЧАЛМЕРСА

Філософська свідомість виникає як реалізація потреби людини в усвідомленні сутності світу і сутності самої людини. Актуальним сьогодні є філософський аналіз з різними дослідженнями про природу свідомості. Центральне місце у філософії займає проблема свідомості, де розглядається філософська проблема. Тут вирішуються основні гносеологічні і онтологічні поняття, дослідження, аналіз, що відноситься до розуміння природи свідомості людини. Феноменологія та екзистенціалізм, передбачали безпосередній аналіз свідомості так, як воно дано нам у досвіді. На відміну від аналітичної філософії свідомості цей досвід не приділяв великої уваги науковим методам дослідження та логічного аналізу мови.

Мета дослідження – роздуми про свідомість, аналіз її вихідних концептуальних питань. В зв'язку з тим, що об'єктом філософського осмислення дійсності є відношення "людина – світ", то, природно, перед людиною постає питання про те, чим є світ за своєю

природою і сутністю, що лежить в основі світу, у чому зміст її буття. Відповідаючи на ці і багато інших питань, філософія дозволяє людині свідомо підійти до розуміння складних життєвих проблем, вона стає методологічною основою світогляду.

Дослідження проблеми свідомості розглядаються на основі філософських і науково-теоретичних принципів. Питання про співвідношення свідомості та тіла, відоме також як психофізична проблема, нерідко вважається головною теоретичною проблемою філософії свідомості. Проблематика філософії свідомості вивчалась з Античності (Парменід, Платон, Аристотель) У Новий час, у концепціях Декарта, Спінози, Локка та Юма свідомість становиться важливішим об'єктом досліджень. Сьогодні філософія свідомості розвивається переважно у межах аналітичної філософії, поширеної головним чином в англійських країнах.

Розглянемо концепцію сучасного австралійського філософа Девіда Джона Чалмерса, який є антифізикалістом, спеціалізується в галузі філософії свідомості і, на нашу думку, є дуалістом. Вчений заперечує феноменальну свідомість і зводить свідомість до певних когнітивних функцій [1, 2]. У своїх роботах він критикує матеріалістичне пояснення ментального досвіду. Головна тема у його дослідженнях - відмінність між біологічною роботою мозку та поведінкою, з одного боку, та ментальним досвідом, що розглядається окремо від поведінки. На думку Чалмерса, цей підхід залишається в рамках натуралізму, оскільки він виходить з того, що свідомість є природним явищем, підпорядковується природним законам, тому має пояснюватися наукою [1].

Чалмерс формулює ідею, де вказує про визначення місця, яке займає свідомість у природі, про необхідність або переглянути наше поняття свідомості, або переглянути наше поняття природи. Він бачить вирішення проблеми свідомості у перегляді нашого поняття про природу і пропонує розширити існуючу онтологію. Професор розглядає у своїх дослідженнях питання «чому існує свідомість» і підкреслює, що є різниця між легкими та важкими проблемами свідомості. Він виходить з того, що немає необхідності розширювати онтологію (або відмовлятися від матеріалізму), але є необхідність переглянути наше поняття свідомості та поняття редуکتивного пояснення [1].

Висновок. Свідомість як усвідомлення буття є, з одного боку, відображенням об'єктивної дійсності в голові людини і є об'єктивною за своїм змістом, а, з іншого, – містить у собі момент суб'єктивного ставлення людини до світу, оцінку людиною тих чи інших явищ дійсності.

Література:

- 1.Chalmers D.J. (2002). Consciousness and its place in nature / D.J. Chalmers. In *Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings*. Oxford: Oxford University Press. P. 247, 265.
2. Chalmers D. (2009). The Two-Dimensional Argument Against Materialism / D.J. Chalmers. - In Walter, Sven, Ansgar Beckermann, Brian P. McLaughlin. *The Oxford Handbook of Philosophy of Mind*. - Oxford: Oxford University Press, 2009. P. 313 -337.
- 3.Kouider, S. (2010). How rich is consciousness? The partial awareness hypothesis /S. Kouider, V., de Gardelle, J. Sackur, and E.Dupoux // *Trends in Cognitive Sciences*. Vol. 14. P.301-307.
- 4.Hardcastle V. G. (1998). The Puzzle of Attention, the Importance of Metaphors. *Philosophical Psychology*, Volume 11, № 3, P. 331-351.
5. Weisberg, J. (2011). Abusing the notion of what-it³⁹s-like-ness: A response to Block / J. Weisberg. *Analysis*, vol.71, Number 3, July, pp. 438-443.

Anmol Sharma,
 student (final year master student second cycle)
 Masters in sports; tourism management,
 Kaunas, Lithuania
anmsha@stud.lsu.lt

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC IMPACT OF COVID 19 ON SPORTS – A CASE OF NORTH INDIAN STATES

Like any other industry, sports industry has not been spared from the negative impacts of COVID-19. Since sports industry requires physical presence of its stake holders, it has taken the hit of COVID 19 even harder as compared to many other sectors who can work from home. The economic toll on sports has been huge, including the sports clubs. The sports club contribute to 15% of the total revenue of sports industry globally. In India alone, the market of sports was found to be of INR 95.3 billion. These statistics make it important to assess the economic impact of COVID 19 on Indian sports clubs.

Aim of the Research “Assessment of the economic impact of Covid 19 on sport – a case study of north Indian states”.

Objectives of the study/ The objectives are as follows-

1. To assess the perception of stakeholders (coaches and managers) on economic impact of COVID 19 on of sports clubs in India
2. To assess the economic impact of COVID 19 on profitability of the clubs

Research Methodology: Positivism philosophy has been used. Deductive approach has been adopted while descriptive and explanatory research has been used. Primary data has been collected using a survey. Both descriptive and inferential analysis has been conducted. SPSS 23.0 statistical software has been used.

Results: The research found, as per the perception of the stakeholders including coaches and managers, challenges of training the athletes owing to imposed restrictions of COVID 19 to be the biggest economic impact of COVID 19 on of sports clubs in India. Also, a significant impact of COVID 19 was found to exist on profitability of the sports club.

Keywords: Sports Clubs, COVID 19, Economic Impact, Profitability, Stakeholders.

Kaip ir bet kuri kita pramonės šaka, sporto pramonė nebuvo apsaugota nuo neigiamo COVID-19 poveikio. Kadangi sporto pramonei reikalingas fizinis suinteresuotųjų šalių buvimas, COVID 19 smogė dar labiau, palyginti su daugeliu kitų sektorių, kurie gali dirbti iš namų. Ekonominis trolis sporto srityje buvo didžiulis, įskaitant sporto klubus. Sporto klubas sudaro 15% visų sporto pramonės pajamų visame pasaulyje. Nustatyta, kad vien Indijoje sporto rinka siekia 95,3 mlrd. INR. Dėl šios statistikos svarbu įvertinti ekonominį COVID 19 poveikį Indijos sporto klubams.

Tyrimo tikslas "Covid 19" ekonominio poveikio sportui vertinimas - Šiaurės Indijos valstijų atvejo tyrimas".

Tyrimo tikslai/ Tikslai yra tokie -

1. Įvertinti suinteresuotųjų šalių (trenerių ir vadovų) požiūrį į ekonominį COVID 19 poveikį sporto klubams Indijoje.
2. Įvertinti ekonominį COVID 19 poveikį klubų pelningumui

Mokslinių tyrimų metodologija: Buvo naudojama pozityvizmo filosofija. Taikomas dedukcinis metodas, o naudojami aprašomieji ir aiškinamieji tyrimai. Pirminiai duomenys buvo surinkti naudojant apklausą. Buvo atlikta ir aprašomoji, ir išvadinė analizė. Naudota SPSS 23.0 statistikos programinė įranga.

Rezultatai: Suinteresuotųjų šalių, įskaitant trenerius ir vadybininkus, supratimu, tyrimas parodė, kad didžiausias ekonominis COVID 19 poveikis Indijos sporto klubams yra iššūkiai, susiję su sportininkų rengimu dėl nustatytų COVID 19 apribojimų. Taip pat buvo nustatyta, kad COVID 19 daro didelę įtaką sporto klubo pelningumui.

Raktiniai žodžiai: sporto klubai, COVID 19, ekonominis poveikis, pelningumas, suinteresuotosios šalys.

Biletsky Igor, Wang Dezhong, Возняк В.С., Возняк О.Т., Возняк С.В., Воронкова В.Г., Городиська О.М., Годзь Н.Б., Дишкант Т. М., Дольська О. О., Dong Tingting, Kalesnikovas Paulius, Коростильов Г. Л., Куртий О.Я., Лімонченко В.В., Лугова М.С., Міщенко В. І., Нікітенко В.О., Nishant Kumar, Мотенко Я. В., Олексенко Р. І., Панков Г. Д., Потоцька Ю.І., Разводова Т.О., Rasol Zamil Mohamed, Svagzdiene Biruta, Stankus Vilmantas, Sun Changlong, SunWei, Тарароев Я.В., Tochukwu Onyekwelu Victor, Триняк М.В., Фарафонова І.А., Sharma Anmol, Шишкіна Є. К.

**Матеріали III Міжнародного науково-методичного семінару «ЛЮДИНА /
СВІТ НА РОЗДОРІЖЖІ: ТЕХНОЛОГІЇ, РЕСУРСИ,
СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ».
ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ 4-6 травня 2023 р.**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

BILETSKY IGOR, WANG DEZHONG, ВОЗНЯК В.С., ВОЗНЯК О.Т., ВОЗНЯК С.В.,
ВОРОНКОВА В.Г., ГОРОДИСЬКА О.М., ГОДЗЬ Н.Б., ДИШКАНТ Т. М., ДОЛЬСЬКА О. О.,
DONG TINGTING, KALESNIKOVAS PAULIUS, КОРОСТИЛЬОВ Г. Л., КУРТІЙ О.Я.,
ЛІМОНЧЕНКО В.В., ЛУГОВА М.С., МІЩЕНКО В. І., НІКІТЕНКО В.О., NISHANT
KUMAR, МОТЕНКО Я. В., ОЛЕКСЕНКО Р. І., ПАНКОВ Г. Д., ПОТОЦЬКА Ю.І.,
РАЗВОВА Т.О., RASOL ZAMIL MOHAMED, SVAGZDIENE VIRUTA, STANKUS
VILMANTAS, SUN CHANGLONG, SUNWEI, ТАРАРОСВ Я.В., ТОСЧУКВУ ОНУЕКВЛУ
VICTOR, ТРИНЯК М.В., ФАРАФОНОВА І.А., SHARMA ANMOL, ШИШКІНА Є. К.

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО
СЕМІНАРУ «ЛЮДИНА / СВІТ НА РОЗДОРІЖЖІ: ТЕХНОЛОГІЇ,
РЕСУРСИ, СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ».
ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ 4-6 ТРАВНЯ 2023 р.**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Роботу до друку рекомендували

Б. Я. Пугач, д-р філос. наук, проф. (Харківський національний університет ім.
В. Н. Каразіна);

М. В. Триняк, д-р філос. наук, проф. (Харківський Національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди);

Формат 60x841/16. Друк – різнографія. Умовн. друк. арк. 2,8.

Видавничий центр НТУ «ХП», 61002, Харків, Кирпичова, 2.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3657 від 24. 12. 2009 р.

Віддруковано – 61, Харків, 2023